

BEKİR YILDIZ

İNSAN POSASI GÜNEYDOĞU ZINDANI

İNSAN POSASI

TÜRK SANATÇILARI DİZİSİ

BEKİR YILDIZ

İNSAN POSASI

BEYAZ KAN

GÜNEYDOĞU ZİNDANI

Hikâye/Röportaj

3. Basım

CEM YAYINEVİ

BEYGİR GİBİ OLMAK

Geçenlerde, yola devrilmiş yaralı bir beygir gördüm.

«Kimde tabanca var?» diye sordu sahibi.

Seyredenler birbirlerinin yüzüne baktı. Yokuştan aşağı yürüdüm. Tabancam olsaydı, verseydim adama, kuşkusuz öldürecekti beygirini.

Kafamı iki soru kurcalamıştı: Acı çeken hayvanına mı, yoksa işine yaramıyacağından ötürü, vereceği arpasına mı acımıştı beygir sahibi?

Beygir, beygirin sahibi, arpa...

Kalabalık bir meydan geçince, ansızın deniz çıktı karşıma. İnsanları, suyu gözümün altına alıp karşı yamaca baktım. İş ve İşçi Bulma Kurumu görünüyordu.

Yıllar önce, ben de beygir gibi işlem görmüş-tüm, emeğini satışa çıkarmış milyonlar gibi.

Yaralı beygirler değildik ama o yıllar.

Siz hiç beygir oldunuz mu? Nasıl mı?

Hayvan pazarlarını düşünün.

«Kaç yaşında bu beygir?»

«Beygir değil o.»

«At mı yani?»

«At ya. Hem sahibini yel gibi uçurur, hem yük taşır.»

«Ben beygir alacaktım.»

«Atımı, beygir niyetine de kullanabilirsin hemşerim.»

«Nerelisin sen?»

«Konyalı.»

«Ben Münihliyim.»

«Hemşeri sayılırız gene de.»

Konyalı ve Münihli... Alıcılar ve aracılar...

Siz hiç, yaşı ve dişleriyle değeri ölçülen oldunuz mu?

Kuyruklarını sallarlar, beygir ya da atlar. Onların da bir umudu vardır, kendilerine göre. Yeni sahipleri daha az işe koşacak, daha çok yemliyecek diye...

Kurban bayramlarını düşünün. Meleyen koçlar, kuzular... Pazarlarda satışa çıkarılmadan önce, uzun yollar aşip getirilen koçlar... Gelineye kadar kilo kaybeden, ama satılacağı günlerde, yiyeceklerine tuz karıştırılan, tuzdan ötürü suya yumulan ve sabun köpüğü gibi kabartılan koçlar, kuzular...

Sizin hiç kuyruğunuza baktılar mı?

Kurban bayramında satılan koçların, alıcılar kuyruklarını nasıl da indirip kaldırırlar! Sırtlarına parmaklarını geçirip kemikleri üzerindeki eti denetleyip boğazlandıktan sonra, leğene dolacak işe yarar proteini nasıl da hesap ederler...

Beygir, beygirin sahibi, arpa, Konyalı, Münihli ve kuyruk...

Bir ve bir milyon yurttaş gibi ben de oradaydım o gün. Ben de geçmiştim bu hayvan pazarına benziyen insan alım-satım kurumundan.

Trabzon'a bağlı Vakfıkebir nahiyesinin Güdün köyünden Mehmet Atalay...

Mehmet Atalay da pazarlanmıştı bu alım-satım

kurumundan... Yıl 1963... Benden bir yıl sonra yani. Ha bir yıl önce, ha sonra...

Neden gidiyorduk biz Almanya'ya, Hollanda'ya Fransa'ya ya da başka ülkelere?

Almanya'ya on üç yıl önce gitmişti Mehmet Atalay...

Benimle birlikte giden, 847. Sokak Birinci Beyler, İzmir'de oturan Süleyman Danışman ne yapıyordur şimdi?

Geçenlerde gördüm onu. Konuştuk bir süre. Konuşurken, elinin tekini görememiştim.

«Nerde elin Süleyman?» diye sormuştum.

«Anlatırım ama, yazma,» demişti. «Gümrükte malım var da... Bakarsın takarlar.»

Süleyman'ın elleri vardı. Süleyman'ın eli, düşmüştü yere. Elini alanlardan korkuyordu hâlâ!

Bir motor, kocaman bir motor. Delikler açıyor Süleyman. Duman, koku. Deliği göremiyor Danışman. Yağ borusunu uzatmak istiyor. Uzatırken elinin birisi düşüyor yere. Dumanların arasındaki taş koparıyor elini. «Vay anasını, Almanlar da ne korkak olurmuş» diyor Süleyman. «Şef elimi görünce düşüp bayıldıydı. Hıı. Sanki el benim değil de onun. Eğiliyorum yere. Hastanede dikecek diye önlüğümün cebine koyuyorum elimi. Kesik bileğimin üstüne bastırıyorum. Yiğitlik Türkte kalsın diyorum, o telaşımın arasında bile. Niye yalan söylüyüm ağabey, hayranım şu Almanlara. Allah seni inandırсын, beş dakikada yetiştirdiler hastaneye! Burda olsa...»

Mehmet Atalay, tanır mı Süleyman Danışman'ı? Tanısınlar şimdi birbirlerini.

Gökyüzüne doğru havalanan bir uçak gibi yerin altına doğru bir asansör iniyordu. Mehmet Atalay

içindeydi bu asansörün. Belki de son kez çalışacaktı şu maden ocağında. Sevinci işini sevmesinden, işinden hoşnut oluşundan değildi. Almanya'ya gidecekti Atalay.

Bakır madenleri... Ya boraks?.. Nedir coğrafya? Coğrafyamızı satanlar, bizleri de satmıyorlar mıydı?

Mehmet Atalay, bunu anlıyamıyordu işte. O da, milyonlar gibi, değerlerimizin satılışını anlıyamadan, değerlerimizi satın almışların ülkesine doğru yola çıkacaktı...

Kazmasını sevinçle vuruyordu toprağına. Oysa başkalarının toprağı adına gidip çalışmıyacak mıydı?

Mehmet Atalay'lar, yurtdışına gidip çalışacakları için, sevinçle gün doldururken, limanlarımıza yabancı gemileri yaklaşıyordu!

Boraks... Ham boraks madeni satacağız diye, sınırlarımız, nasıl da gemilere doldurulup taşınıyordu Amerika'ya, Almanya'ya, İngiltere'ye!..

Görünürde düşman yoktu. Değerlerimizi ele geçiren yabancı şirketler, yabancı şirketlerle işbirliği kurmuş yerli hainler, halkımızın bildiğı düşman kavramını da değiştirmişlerdi. Sömürücüler askerleri yerine, diplomatlarını yollamışlardı. Yeraltı, yerüstü değerlerimiz ele geçirilince, geriye, emeğimizi satıp bu değerlerimizi ele geçirenlere doğru yola çıkmak kalmıyor muydu?

Mehmet Atalay... Atalay da yakında Almanya'ya doğru yola çıkacaktı.

Yaşı genç... Kuvvetli... İşlemleri tamam... Son üçyüz, beşyüz kazma daha vurup kurtulacaktı şu maden ocağından! Karısı, dört çocuğı olmasa, çiftetelli oynıyacaktı, Almanya kurasını kazandığı için...

Uğurlanırken, elini öpmüştü karısı. Mehmet

Atalay da alnına dudak değdirmişti. Sonra sırasıyla dört çocuğunu kucaklamıştı.

«Dua edin, İstanbul'daki muayeneyi de kazana-
yım.»

Dağdan pazara indirilen beygirler, koçlar, kuzular gibi İstanbul'daki İş ve İşçi Bulma Kurumuna doğru, bir akşam üzeri yola çıkmıştı Mehmet Atalay...

On isim okundu. Yüz isim daha okundu. Bin altıyüzüncü isimde sırası geldi.

Beygirlerin, koçların, kuzuların da ismi, sıra numarası var mıdır acaba? Kurban bayramında, pazarlarda ayrı ayrı yerlerde satılan koç sürüleri birbirine karışmasın diye, sırtlarını, kuyruklarını koyuyorlardı ya. Trabzon'a bağlı Vakfıkebir, Vakfıkebir'e bağlı Şalpazarı nahiyesinin Güdün köyünden Mehmet Atalay...

Kümeden ayrılmış on koç gibiydiler Alman doktorunun odasında.

«Soyunun.»

Soyundular.

«Sıraya girin.»

Sıraya girdiler.

Alman doktoru, kabul edilmezler korkusuyla titreyen on cana baktı. On can da, yirmi gözle ona baktılar.

Kim bu Alman doktoru? Görevi ne?

İnce, uzun boylu. Yorgunluğundan değil, işinin keyfini çıkartmak için oturdu bir sandalyaya. Karşısındakilere bakmaya başladı. Mehmet Atalay sol baştan üçüncü... Hepsinin işlemi tamam. Ama, son söz gene de bu Almanın. Herşey iki dudağının arasında.

«Tamam, geç...»

«Sen gidemezsin...»

Nasıl karar verecek bu iki sözcüğe?

Karşısında, çırılçıplak bekleyen emekçilere bakıp sigarasını tüttürdü. Onlar kıpırtısız. Ne sert, ne tatlı, sürekli bakamıyorlardı doktora. Korkuları, kızdırmaktı.

Kim bu Alman doktorunun babası? Bir gestapo subayı mıydı acaba? Toplama kamplarında da, insanları böyle çırılçıplak yapmamış mıydı faşizm? Bu bir faşizm miydi yoksa? Şu karşısında duran on, dışarıda kuyrukta bekliyen yüzbinleri, sınırlar açıl-sa, milyonları, gaz fırınlarına mı göndereceklerdi? İnsanlar böyle sıraya girip kendi ayaklarıyla gelir-ler miydi ölümün önüne?

Bu sıralanış, bu soyunuş, bu gidiş başkaydı kuş-kusuz. Sömürülecek ülkeler sıralanmıştı, diplomasi masalarında. Ya soyunuşları? Bir ülkenin yeraltı, yerüstü değerleri soyulduktan sonra, insanlarını soy-maktan kolay ne vardı?

Akşam pazarı...

«Mosturalığı kaldı.»

«Kilosu kaç?»

«Saati iki Mark seksen Fenik...»

«Çürük istemem.»

«Çürüğünü bulana, topu bedava.»

«Gördüm. Şu son verdiğin çürüktü ama.»

Aslında, akşam pazarı değil burası: İş ve İşçi Bulma Kurumunda, Alman İrtibat Bürosu...

Doktor ayağa kalktı. Korkulu canların çevresin-de dolandı. Sonra karşısına geçti.

«Ellerinizi uzatın.»

Yirmi el öne uzandı.

«Bileklerinizi, parmaklarınızı oynatın.»

Mehmet Atalay da bileklerini, parmaklarını oy-nattı.

«Diz çökün.»

Diz çöktüler.

«Oturup kalkın.»

Oturup kalktılar.

Alman doktorunun görevi anlaşılıyordu: Milyonlarımızın içinden, en güçlülerimizi seçip kapitalizmin hizmetine sunmaktı...

«Herkes ağzını açsın.»

Herkes ağzını açtı.

At pazarlarında, atın yaşını anlamak için, nasıl dişleri sayılırsa, Alman doktoru da Mehmet Atalay ve ötekilerin dişlerine baktı tek tek.

Hepsinin ya dişleri tamamdı, ya da bu denetimi bildikleri için onarmışlardı. Giyinecekleri sıra Alman doktoru son buyruğunu verdi.

«Donlarınızı indirin.»

Hamamda bile en büyük korkulan peştamallarının düşmesi olanlar, kanlarıyla bile yatarken ışı-ğ-ı söndürenler, donlarını indirdiler. Korkulan büyüktü çünkü. Kimi işsizdi, kimi sudan ucuza çalıştırılıyordu. Son umutlarıydı Almanya'ya gitmek. Kapitalizm eğilip önlerine baktıkça, utançlarından başlarını çeviriyorlardı bir bir.

Doktor, neden önlerine bakıyordu acaba? Neydi aradığı?

EKSİK BACAKLARINA ŞÜKREDENLER

On üç yıl sonra, soğuk bir Ankara gününde,, Mehmet Atalay'ı bulunca, Alman doktorunun karşı-
sındaki çıplaklığını anımsadım doğrusu. Ama bu
kez özürlüydü. Emperyalizm, sol bacağına çiviler
çakmıştı.

«İsmin?»

«Mehmet Atalay.»

«Nerelisin?»

«Trabzon'un Vakfıkebir nahiyesi, Güdün köyün-
den...»

«Almanya'ya gidinceye kadar ne işler yaptın?»

«1953'de Türkiye'nin Zonguldak'ında iş başı
yaptım.» .

«Kardeşim Atalay, Türkiye'den başka yerde,,
Zonguldak diye bir kent mi var?»

«Söz gelişi cancağızım. Almanya ile karışmasın
istedim. Ne diyecektim: 63'e kadar aralıklı olarak
Zonguldak madenlerinde çalıştım.»

«Madene girdin mi?»

«Girdim ya.»

«Ne zaman evlendin?»

«1958'de.»

«Almanya'ya gittiğin zaman kaç çocuğun vardı?»

«Dört çocuğum.»

«Hanımla birlikte mi gittin?»

«Yalnız gittim. Sonra istek yaptım.»

«Çocuklar burada mı kaldı?»

«Burada kaldılar. Onlar Almanya'yı hiç görmediler yani.»

«Almanya'da nerde çalıştın?»

«İlkin Küsterverbungheber fabrikasında. Sonra tank yapan Kutan'da. Kaynakçıydım orada.»

«Madenciydin hani. Kaynakçılığı nerede öğrendin?»

«Almanlar öğretti. İki sene sonra da hanımı aldım. Temizlik işlerinde çalıştı.»

«Almanya'ya gideceğin haberini alınca sevindin mi?»

.. «Sevindim tabi... Eee... Parası bol Almanya'nın. İstikbalimizi bir an önce kurtarıyoruz dedim.»

Yüzüne bakıyorum Mehmet Atalay'ın.

Derin, sızılı çizgiler vardı yüzünde. Çukura gömülmüş gözleri, bu acılı çizgiler onda değilmiş gibi, bacağına çivi çakmamışlar gibi, Almanya sözünü duyunca, sesi hâlâ sevinçleniyordu. Silkelenebilmesi, başına gelenlerin sorumlularını anlıyabilmesi için, unuttuğu özürsüz canıyla ilgili bir soru sordum ona.

«İş kazası geçirmeden önce, yani Almanya'ya gidine, karşılaştığın güçlükler neler oldu?»

«Vardık Almanya'ya. Sanki dilimiz kesik. Bir şey deseler, onlar omuz çeker, sen omuz çekersin. İşaretle anlaşır olduk. Küfür bile etmişlerdir. Ama ben nasıl anlarım. Sonra dillerini söktükçe, iş de kolayladı hani.»

«İlk işin neydi?»

«Taş dökümlerinde, birşeylerde. Yardımcıydım. Sonra kaynak kursuna gönderdiler. Dedim ya, kaynakçı oldum.»

«Nerede kalıyordun.»

«Lojmanda. Ailem gelince ev tuttuk.»

«Hanım geldiğinde, demedin mi ona, bu başımıza gelen ne bizim? Çoluk-çocuk orada kaldı. Keşke gelmeseydik buraya.»

«İnsan nelere alışmıyor. Karım da sıkıldı ilkin ya, sonra alıştı. Hani ben de önceleri iyi eğledim onu. İki ay geçmeden, memlekete çocukların yanma yolladım. Baktım gene sıkılıyor, çocukları getirmedim ya, kızkardeşimi, eniştemi, üç erkek kardeşimi, iki kayınçomu istek yapıp çağırdım. Nazara geldik belki de?»

«Aynı yere mi istek yaptın?»

«Aynı yere, aynı semte.»

«Kaza geçirdiğinde, kaç sene olmuştu Almanya-da çalıştığın?»

«63'den 70'e kadar.»

«Kaza nasıl oldu, peki?»

«Kaza mı?»

Sustu Mehmet Atalay. Teyp dönüyordu. Konuşamıyordu nedense. Kapattım teypi. Beklemeye başladım. Başka konular açtım. Başka konular üzerine konuşkandı. Çıktık odadan.

«Yürüyelim biraz,» dedim.

Soğuktu dışarı. Bastonuna dayandı. Koynundan yün bir takke, çıkardı.

«Başım üşüyünce, midem bulanıyor,» dedi. «Düştüğüm çok olmuştur.»

Bastonundan güç ala ala yürümeğe başladı. Ankara'nın ayazını yiyince, pişman oldum dışarıya çıktımıza doğrusu.

İnsanları, araçları, zaman zaman görünen gökyüzüne bakınca, daha bir içine kapandı. Güçlkle yürüyordu.

«İstersen sıcak bir yerde oturalım,» dedim, koluna girdiğimde.

Sıcak bir yer arayıp buluncaya kadar, konuştuk biraz.

Bolu dağı sisler içinde... Karısı yanında Mehmet Atalay'ın. Çocuklarını gene Vakfikebir'in Gündün köyünde bırakmışlar. Sokulmuş karı-koca birbirine. Otobüsün içi sıcak. Aldıkları tarla üzerine konuşuyorlar tatlı tatlı. Bir yıl, iki yıl daha çalışacaklar. Sonra dönecekler Almanya'dan. Güümmm... Otobüs bir kamyonla çarpışıyor. Mehmet Atalay, aldığı tarlaya benzeyen bir tarlanın içine fırlıyor. Başından kan akıyor. Sol bacağıнын kemikleri ufalanıyor, derinin, etin içinde. Kalçası çatlak. Bir ölü, pek çok yaralı...

«Komaya girmişim Bolu'da. Onsekiz ay Trabzon hastanesinde tedavi gördüm. Bacaklarıma çivi çaktılar.»

«Demek iş kazası dediğin böyle oldu.»

«Derdim büyük benim,» dedi, sırtını bir duvara yaslariken. «Bacak yok, kafa yok...»

«Maaşı Almanya mı bağladı?»

«Diyeceğim o ya, maaş bağliyan olmadı bana. Geçirdiğim iş kazası değilmiş.. Ne Almanlar saydı, ne bizimkiler...»

«Fabrikada olmadı diye mi?»

«Fabrika dedin de... Almanya'da tankın altında kaldı bir Türk. Onunkini de saymadılar iş kazası... İş kazasını hak etmem çok güç doğrusu. Puanım tutmuyor. Ha... Tankın altında kalan var ya...»

Yürümeye başladık yeniden. Kızılay Meydanına vardığımızda, insanların, gelip geçen araçların gürültüsünden, güçlkle duyabiliyordum anlattıklarını.

«Ver dedi, Almanya Türk. Bana çok para gerek.

Şu tankı bitirelim bir an önce. Pirim var işin sonunda. Havada asılı duran tankı yürütmeye başladı. Sallandı asılı tank. Sallandı. Koptu demirlerinden, küüt... Altından çıkardıklarında pestil gibiymiş. Bakamadım ben. Onunkini de saymadılar. Diyesileri, tankın altına girmemeliymiş. Benim hakkımı yiyorlar ama. Benimki kusurlu değil. Hak ettim iş kazasını. Sekiz puanım daha olsaydı tamamdı. Üçte iki tutturamadım yani.»

«Neyin üçte ikisini?»

«Bedenimin üçte ikisi işlemez olmalıymış. Yarım çalışmaz benim. Yani yüz puanın, altmış altısını tutturamıyorum. Diyesileri, Sosyal Sigortalar Kurumu Sağlık Tüzüğüne göre, her organın kendine göre puanı varmış. Elin şu kadar, ayağın şu kadar. Başın şu kadar.»

«Başın puanı olur mu arkadaş? Kesilince, kopunca, bin puan verseler, ne yazar.»

«Canım, kesilince değil hani. Başın, gözü, kulağı yok mu? Öylesi. Ben ellisekiz puan tutturdum. Neydi, altmış altı? Demek sekiz puanım eksik. Şans işte... Sekiz puanın bokuna, malulen emekli olamıyorum. Madende çalışırken, sigortam yarım yamalak olduğundan, emekliliğe de hak kazanamadım. Sekiz puanım daha olsaydı, başıma bu işler gelmiyecekti. Başıma bu işler...»

Geniş caddeler, dar caddeler geçtik. Kimi yerde durduk, kimi yerden hızlı hızlı geçtik. Almanya'dan yeni bir haberin olup olmadığını öğrenmek için Sosyal Sigortalar binasının önünde ayrıldığımızda hava kararmaya başlamıştı. Topal bacağıyla merdivenleri güçlkle çıktı.

Ulus'a doğru yürürken, son anlattıklarını düşündüm.

Gene Almanya'ya gitmek, oturduğu yerde yapabileceği bir iş edinmek istiyordu. Birkaç kez şu soruyu sordu bana.

«Aile dediğin kimdir kardeşim?»

«Anan, baban...»

«Geç onları.»

«Karın çocukların...»

«Ha... Almanlar, buna he, demiyorlar işte.»

«Neye?»

«Karıyı aileden sayıyorlar da, çocuğunu saymıyorlar. Kaza, çalıştığım yerle, ikametim arasında olduğuna göre, bal gibi iş kazası geçirdim ben. Yok, neymiş ya? Hepsi tamammış da, çocuklarım aileden sayılmazmış. Çocuklarım yerine, karımı görmeye gelseymişim, iş kazası sayılırmış. Karım aileden de, çocuklarım değil ha? Hem vatanım yok mu (benim? Çocuklarım olmasa bile, vatanımı görmeye gelemeydim? Vatanımı görmeye gelmek bile, neden iş kazası sayılmasın cancağazım?

Vatanın senin... Bak Mehmet Atalay... Şimdi dönüp gelsem yanına yeniden. Sosyal Sigortalar Kurumunda, bir odanın kapısında, bir memurun karşısında boynu bükük beklerken, felçli ayağına basam... Sahi, ayağındaki cam aldılar senin. Şu, ağır rılı başını tutsam, bursam sağa sola, beni iyi dinle arkadaş, desem. O çukura kaçmış, genç yaşında ihtiyarlamış gözlerin fırlar mı yerinden?

Ne soruyordum sana?

«Şu bacağıın, şu başın elden gideceğine, memleketinde kalıp madende çalışsaydın daha iyi değil miydi?»

Nasıl direnmiştin.

«Yoo,» demiştin. «Almanya'ya gittim, bir bacağımı kaybettim ama, burada, madende kalan arka-

daşlarımın hiçbirini göremedim döndüğümde.»

«Ne olmuştu onlara peki?»

«Ölmüştü hepsi. Kolay mı madende çalışmak? Kalsaydım burada, ben de ölmüş olacaktım şimdiye. Şükür, tek bacağımı kaybettiğime.»

«Atalay arkadaş, hem çoluk-çocuğunun yanında, ölmeyecek bir işte çalışsaydın, hem tarlan, hem de bacağın iş görür olsaydı?»

Nasıl, inanmaz bakmıştın bana. Şu Alman doktorunun karşısına, on üç yıl önce çıktığında böyle miydin ya? Nasıl ellerini, parmaklarım oynatmıştın. Nasıl diz çöküp kalkmıştın. Nasıl donunu indirip aferin almıştın Almandan! Dışarı çıktığında, sevincinden, az önce çürüğe ayrılmışları görmüş muydun? Sokaklara, caddelere varınca, işsiz, güçsüzleri de gördüğünde, onlar burada kaldı, diye bir an düşünmedin mi hiç? Şimdi? İşe yaramadığın için, atın sırtına konan bir sinek gibi, bir kuyruk çırpmasıyla, adalesini şöyle titretmesiyle nasıl yere düştüğünü, güç almak için bastonuna yaslanırken anlıyabiliyor musun? On üç yıl önce, çürük diye Alman doktorunun, odasından kovdukları ne yaptılar, ne yapıyorlar acaba? Almanya'da biriktirip Türkiye'de aldığın tarlan ne oldu? Sattın mı onu?

Sekiz puanım eksik diyorsun. Değil tarlanı, Türkiye'yi versen, Almanya'ya gidebilmek için seni, beygir gibi, koç gibi, kuzu gibi emperyalizm adına inceleyen Alman doktoru, bir puanını verir mi acaba? Sen onlara bir bacağını, iki bacağını, bir kolunu, iki kolunu verirsin ama, onlardan bir kıl koparabilir misin? Demek çocuklarını, aileden saymıyorlar ha Mehmet Atalay!..

Nasıl oluyordu, yüz puan üzerinden üçte ikisini kaybetmek? Çalışanlar, çalışabildikleri, sömürülebildikleri sürece demek yüz puana sahip oluyorlardı. Çalıştıran, yani sömürenlerin kaç puanı vardı? Onların yüz puanının fiyatı, sömürülenin yüz puanının fiyatıyla aynı değerde miydi?

Sağlık İşlemleri Tüzüğü...

Madde 1 : İş davası ve meslek hastalığı sonucu sürekli iş göremezlik hallerinin meslekte kazanma gücünü ne oranda azaltacağı:

Sigortalıların hangi hallerde çalışma gücünün en az üçte ikisini yitirmiş ve hangi hallerde erken yaşlanmış sayılacakları...

Madde 10: Sigortalık süresi içinde aşağıdaki arızaların meydana gelmiş olması halinde sigortalı çalışma gücünü en az 2/3 yitirmiş sayılır:

A — Baş ve boyun arızaları:

1) Çalışmaya engel teşkil edecek sürekli organik ve fonksiyonel bozukluklarla birlikte kafatası kırıkları ve alan itibarıyla 10 cm² den fazla defektler.

2) Yaralanma sonucu kafatası içinde kalarak aşikâr çalışma güçlüğü yapan ameliyatla çıkarılması imkânsız, yabancı cisimlerin mevcudiyeti.

4) Klinik ve laboratuvar bulgular sonunda ça-

lışmaya engel olan ve tedavi edilemeyen epilepsi veya ağır psikonevroz ve polkozlar.

6) Dış solunum yollarının çalışma kabiliyetini ileri derecede kaldıran tedavisi ve düzeltilmesi imkânsız «Parçalama, daralma ve ameliyatla çıkarılma gibi» ağır ve sürekli arızalar.

C — Göğüs duvarı ve göğüs organları arızaları:

11) Yaralanma sonucu göğüs organları içinde kalarak, aşikâr çalışma güçlüğü yapan ameliyatla çıkarılması imkânsız yabancı cisimlerin mevcudiyeti.

D — Karın duvarı ve karın organları:

18) Ameliyatı sakıncalı, reddi ve zaptı imkânsız, herhangi bir işte çalışmaya engel iç ve dış fitiklar.

E — Ürojenital sistem arızaları:

23) Devamlı idrar akıntısına mucip ve tedavisi imkânsız, idrar yolları fistülleri.

F — İskelet ve ekstremitelerin arızaları:

27) Her iki kolun omuzdan veya omuz ve dirsek arasından kaybı.

29) Bir kolun kürek kemiği veya omuzdan kaybı.

30) Her iki kolun kürek ekleminden kaybı.

35) Her iki bacağın diz eklemi veya daha yukarıdan kaybı.

41) Bir bacak ve bir kol kaybı.

42) Bir el ve bir ayak kaybı.

Ve öteki puanlar:

Köprücük kemiğinin düzeltilmeyen kırıkları ve ters kaynamalar 16, çiğnemeyi veya konuşmayı imkânsız kılan alt veya üst çene kemiği arızaları 41, başparmağın proksimal eklemden kaybı 13, işaret parmağının 6, orta parmağın 5, yüzük parmağının

3, küçük parmağın 2, bir ayağın baş parmak hariç diğer 4 parmağının proksimal eklemden kaybı 1, bacak kısalıkları 6-8 cm. (altı santim dahil) 7, diz-bağlarının «ligament» uzaması veya gerilmesi sonucu, husule gelen diz eklemlerinin titremesi 16 puan... Puan ve puanlar...

Uluca geldiğimde hava iyice kararmıştı. Durdum bir süre. Çevreme bakındım. Koşuşmalar... Bağrışmalar... Puanlar... Puanların, sudan ucuz olanlarıyla, paha biçilmez olanları...

Eskişehir'e gidecektim.

«Taksi...»

Tren hareket etti. Kompartımanın penceresinden dışarıya bakıyordum. El sallayanlar, tek-tük ağlıyanlar azaldı, küçüldü. Sonra küme küme ışıklara bölündü Ankara. Işıklar da tükenince madenî gürültüler daha bir arttı sanki. Bu, bir trenin hareket ettiği istasyonu, kenti terkedişiydi. Ama ben, Sosyal Sigortalar Kurumundaki yüzlerce, binlerce, bir portakal, bir limon gibi posaları çıkarılmışlarla gidiyordum sanki. Kompartmanda, karşımda, yanımda oturanlar yerine, Mehmet Atalayları, Süleyman Danışmanları görüyor gibiydim. Sosyal Sigortalar Kurumundan pek çok adres almıştım. Eskişehir'de, İstanbul'da ve Türkiye'nin öteki illerinde, ilçelerinde, köylerinde daha nice yaralılar, hastalar, sakatlar vardı... İnce, uzun, dar koridorlardan geçmiştim. Yabancı ülkelerde çalışan, işe yaramazlar gerekçeyle geri gönderilmiş işçilerimizin dosyaları dolaplarda, masalarda yığın yığındı. O zaman, kırmızı, sarı, mavi birer dosya gibi düşündüm her birini. Gerçi her dosyanın içinde, bir insan, bu insana bağlı üç, beş, on insanın daha dramının yazılı olduğunu biliyordum. Ama şimdi, şu Ankara'nın bozkırında homurdanan trenin içinde, bu dosyalardan çok, bu dosyaların bulunduğu, gönderildiği bina, binalar dü-

şündürüyordu beni. Yabancı ülkelere gidecekler nasıl ayıklanıyordu: İçimizden en güçlülerimiz, en sağlıklı olanlarımız seçilmiyor muydu? Sonra?.. Ya bilgisizlikten, ya çok güç koşullarda çalıştırılmamızdan, ya sosyal yaşantıya uyumsuzluktan ötürü uğradığımız bir kaza sonucu nasıl da dosyaları düzenlenip gönderiliyorlardı! Gönderilenler şöyle dursun,, ilk gönderenler neden seslerini çıkarmıyordu? İlk gönderenler kimdi? Kimdi ilk gönderenler? Niye?...

Bir garson zil çaldı.

«Yemek yiyecekler, Restoran...»

Kalktım yerimden. Restorana doğru yürümeye başladım. Yürürken, Sosyal Sigortalar Kurumunda, dış ülkelerde çalışan, çalışırken çalışma gücünü kaybetmiş işçilerimizin işlemleriyle uğraşan bölümün ismini bulmuştum: Emperyalizmin çöplüğü... Nasıl bir çöplüktü bu? Her dosyanın içinde, yüzlerce, binlerce acının özü... Küçük, küçücük yavruların ana, baba sevgisine, güvenine umut açarken soldurulmuş bakışları, el uzatmaları...

İçki kokan restoran dumanlı ve gürültülüydü. Bir masaya iliştim. Yemek geldi.

Cebimdeki adresleri gösteren kâğıdı çıkardım.. Eskişehir'dekileri okudum.

HİÇ BİR İLACIN KAPATAMADIĞI YARALAR

Eskişehir'e karanlıkta indim. Sabaha, konuşacağım yaralılarla görüşmeme üç-beş saat vardı. İstasyonda dolandım. Lüle taşlarına oyulmuş turistik eşyalara baktım. İnsanoğlu, taşa bile nasıl da biçimler verebiliyordu.

Eskişehir'de, yabancı ülkelerde çalışırken kaza geçirmiş, çürüğe çıkarılmış kaç kişi vardı acaba? Bana, Ankara'da bir masanın üzerinde bulunan dosyalardan gelişi-güzel seçilmiş adresler vermişlerdi. İçlerinden iki tane de Eskişehir'e çıkmıştı.

Gerçek sayıları kaçtı acaba? On mu? Yirmi mi? Otuz mu?

Çıktım istasyondan. Yarı karanlık caddeden, kentin göbeğine doğru yürümeye başladım.

Ömerağa Mahallesi, Öğünme Sokak No. 5'de Salihattin Yetişel... Gökmeysan Mahallesi, Sarı Sokak No. 2'de Aslan Öztürk...

Uyuyorlar mıydı acaba? Uyumasalar da, henüz güneşi bile görmemiş bir kentte, kapı çalınır mıydı?

Kapılar çalınır mı? Yıllardan beri, değil güneşe yakın saatler, en kör uykularda bile kapılarımızın çalınmasına razı edilmedik mi? Yeter ki, bir işin, bir umudun haberi gelsin. Haberin yakınına değil, uzağına, çok uzağına bile alıştırmadılar mı bizleri?

Haberin uzağına, umudun ufağına gönül bağıyalı, uyuyanlarımız ne denli azaldı hem. Bir o yana, bir bu yana dolanır olmadık mı yataklarımızda?

Gün uyandı. Günle birlikte ısırgan otları gibi daracık sokaklarda Muratlar, Anadollar, Renolar da bacaklarımızı sarar oldu. Bindim bir taksiye.

«Gökmeydanı Mahallesi, Sarı Sokak No. 2.»

Üç-beş dakika sonra kentin kalabalığından kurtulduk. Bir köşebaşında durdu araba.

«Burası,» dedi şoför.

İndim aşağıya.

Utanır, korkar-oldum son günlerde kapı çalmaya. İyi bir haber getirmedim hiç kimseye çünkü. Eski dertleri tazelemekten öteye geçemedim doğrusu. Çaldım gene de zili.

Orta yaşlı bir kadın açtı kapıyı.

«Aslan Öztürk'ün evi burası mı?»

«Burası,» dedi ürkek ürkek.

«Kendisiyle konuşacaktım da. Girebilir miyim?»

«Buyur,» dedi.

Sokak kapısından sonra küçük bir koridoru birkaç adımda tükettik. İçeriye, odaya gireceğim sıra, bir ses duydum.

«Girmesin gelen!»

Durdum kapının ağzında.

«Konuşacaklarım var sizinle.»

«Olur, konuşuruz.»

Odadaki ses yükseldi ansızın.

«Durumu anlatsana Fatma!»

Kapıyı açan, önüme durdu.

«Pansuman ediyorum da. Bekleseniz biraz.»

«Olur,» dedim; «Ben kapının önünde beklerim.

Hazır olunca sesleniverin.»

On onbeş dakika sonra camı tıkırdattılar. İçeriye girdim hemen. Dışarısı soğuktu.

Küçük bir odada, büyükçe bir karyolada, küçük bir adam yatıyordu. Yüzü, omuzları küçük-tü aslında. Belden aşağısı yatağın içindeydi. Karyolanın yanındaki masanın üstü ilâç ve pamuklarla doluydu. Bir de, hastanın kalkarken yararlanacağı, tavana asılmış bir alet vardı.

«Merhaba.»

«Merhaba.»

«Ben de Almanya'da çalıştım,» dedim. «Senin gibi çalıştım. Şimdi, bir yazı hazırlıyorum da. Konuşalım seninle biraz.»

«Ne üzerine?»

«İş kazası geçirmişsin.»

«Geçirdim ya.»

«Bu konuda konuşalım işte.»

Ellerini yorganın altından çıkardı. Sigara tuttu. Yaşını çıkaramadım.

«İsmin Aslan Öztürk değil mi?»

«Aslan Öztürk.»

«Çoluk-çocuk?»

«Vardı öldü.»

«Doğma büyüme Eskişehirli misin?»

«Bayburttan geldim.»

«Almanya'ya kaç yılında gittin?»

«1967'de.»

«Hangi iş üzerine?»

«İnşaat işçiliği.»

«Daha önce de inşaat işçisi miydin?»

«He.»

«Almanya'da kaç sene çalıştın?»

«Bir.»

«Ankara'dan öğrendiğime göre bir iş kazası geçirmişsin. Nasıl oldu?»

«İnşaatta sıva yapıyordum. İskelede yürürken ayağım çiviye takıldı. Düştüm.»

«Yükseklik?»

«Yedi, sekiz metre vardı.»

«Ne inşaatıydı?»

«Ev.»

«Sonra?»

«Düştüğüm yerden beni alıp götürmüşler.»

«Kendinde değil miydin?»

«Günlerce kendimde olamadım.»

«Ne kadar kaldın hastanede?»

«Bir sene.»

«Ne gibi arızalar oldu?»

«Bel kemiğim kırılmış. Felç oldum.»

«Buraya nasıl geldin?»

«Uçakla getirdiler. Yanıma doktor, hemşire de verdiler. Burada, beni evime teslim ettiler.»

«Emeklilik bağladılar mı?»

«Bağladılar.»

«Ne kadar?»

«Elime altıyüz Mark geçiyor.»

«Bizim hükümet birşey bağlamadı mı?»

«Bağlamadı. Alman hükümeti ayrıca ikiyüz Mark da bakım parası veriyor.»

Aslan'a daha pek çok soru sordum. Gönülsüz, küskün karşılıklar verdi. Bir ara, konuşmak yerine, odadaki eşyalara, insanlara uzun uzun bakmak istedim. Sorular, karşılıklar, sanki birbirini tamamlayan halkalar gibiydi. Benim amacım, olayın özünü öğrenip insanın, insanların anlatamadıklarını, anlatmak istemediklerini çözmekti aslında. Hele konuştuğum kişi, Aslan gibi tutuk, küskün birisi olunca...

Kocası konuşurken bir köşede duran genç karısını nasıl görmezlikten gelebilirdim?

«Hanımınızla da konuşayım mı?» diye sorduşumda Aslan ne demişti?

«Onun söyleyecek nesi var ki!»

On yıl önce, belki de böylesi bir mevsimde gitmişti Aslan. Birlikte yaşadıkları, daha doğrusu ayrılacakları gece... Neler konuşmuşlardı aralarında? Hele birkaç aylık çocukları...

«Mektubunu eksik etme e mi?»

«Sen de, çocuğumuza iyi bak.»

Aylar sonra iskeleye çıkıyor Aslan. Bir ev yapıyor. Sıva vuracak duvarlara. Kimin evi bu? Başkasının evinden ona ne? O, yeni bir haber almış bugün kendi evinden. Çocuğumuz hasta. İskelede yürüyor aslan. Türkiye'de de pek çok iskelede yürümüştü Aslan. Hem onlar daha dar, daha çürük... Alman'ın iskelesi böyle mi?.. Hem sağlam, hem geniş. Yürüyor. Yürüyor ya, çocuğu, küçücük bebesi gözlerinin önünde. Kaç bin kilometre var aralarında? Bin, iki bin, üç bin. Gökyüzüne bakıyor Aslan. Gökyüzü aydınlık. Aslan'ın gökyüzü kararıyor ansızın. Yerde yatıyor Aslan. Beli kırılmış. Belini bilmiyor o. Uçak... Bir yıl sonra, bir yıl önce baktığı, bakarken hasta çocuğunu düşündüğü gökyüzünde uçuyor Aslan. Yanında iki Alman var. Doktor ve hastabakıcısı. Bagajda, tekerlekli bir araba da uçuyor Aslan için... Ara sıra gülümsüyor Almanlar, Aslan'a. Sonra aralarında konuşuyorlar.

«Sen Türkiye'yi görmüş müydün Helga?»

«Ya... Geçenlerde bir işçi daha getirmiştım Hans. Şu Türklerin, Kuş Adası, Marmaris'i harika doğrusu.»

«İnişe geçiyoruz/.. Kemerler...»

Kadın, Aslan'ın karısı nasıl da duruyor karyolanın başucunda. Çocukları ölmüş. Babası hastaneyken ölmüş. Bir yıl, iki yıl, beş yıl... Tam sekiz yıl oldu. Yaşasaydı, sekiz yaşında olacaktı Ayşe... Sekiz yıldan beri, Ayşesi yerine, kocasına bakıyor Fatma. Her gün, sekiz yıldan beri her gün, kan yürümez, et tutmaz felçli bacaklara pansuman yapıyor Fatma. Çocuğu sekiz yaşında olacaktı şimdi. Ama o sekiz yıldan beri, Almanya'da kanı dondurulmuş bacaklarda, bir tutam et bile yeşertememiş!..

Bir ara Aslan'ın hanımına baktım. Kocasını izin verseydi, onunla konuşsaydım. Kimbilir neler anlattı bana. Anlatır mıydı? Şu bakım parası için Almanların verdikleri ikiyüz Mark belki de onurunu kırmıştı. Kocasını, bir kazaya uğramıştı. Almanlar buna karşılık altıyüz Mark bağlamışlardı. Bu onun hakkıydı. Ama kadın?... Kadına, sana, kocana bakman için ikiyüz Mark bağlıyoruz diye sormuşlar mıydı? Sormalarına ne gerek vardı? İkiyüz Mark verdikten sonra, hiç bir özgürlüğü olmıyan bir kadının tüm umutlarını, sevgilerini satın almaktan daha olağan ne düşünülebilirdi!.. Sevgi... Umut... Hangi düzenin sevgisi, umudu, değeri?..

Kucaklıyorlar adamı. Sokak kapısının önünde bir araba duruyor. Taunus... Bu arabayı nereden aldı Aslan? Kim verdi ona? Soruyorum.

«Benim,» diyor.

Mahallelinin söylemesi, Almanlar vermiş bu arabayı ona. Gezip dolaşsın, dolaşırken, aferin Almanlara dedirtsin, diye...

Oturuyorlar içine. Evin önünde karısı... Boyunu bükük bakıyor bize. Resim çekiyoruz. Biz de biniyoruz kapıda bekliyen taksiye. El sallıyoruz bir-

birimize. Hareket ediyor arabalar. Biz öndeyiz. Bir ara dönüp arkama bakıyorum. Taunus güzel bir araba. Aslan'ın yarısı görünüyor. Aslan dimdik, gülümseyerek bakıyor bize, çevresine. Görünmeyen yerleri felçli oysa... Tıpkı kapitalizmin evleri, fabrikaları, markları, dolarları, hastalarımızı getiren doktorları, uçakları, dostlukları gibi...

KAPİTALİZM TAVUĞUN KIÇINA SALDIRIYOR

Üzerinde «Ecevit» yazılı tahta kapıyı çaldım. Açan olmadı. Mandalını kaldırıp baktım içeriye. Genişçe bir avluya yaslanmış üç beş kulübeye benziyen odalar gördüm.

«Salahattin bey.»

Küçük bir çocuk çıktı odanın birinden.

«Babam evde yok amca,» dedi, boynu bükük bize bakarken.

«Annen?»

«Annneee!»

Başka bir odadan, orta yaşlı bir kadın çıktı. İncecikti. Konuşması bile, sallanmasına yetiyordu sanki.

«Bey dışarı çıktıydı.»

Birkaç adım attım. Yanıbaşındaydım şimdi.

«Salahattin bey, Salahattin Dinçel Almanya'da çalışmıştı değil mi?»

«Çalıştıydı.»

«Kendisiyle konuşacaktım da.»

«Hayrola?»

«Üzülecek bir şey yok. Ankara'dan verdiler adresi. Şimdi ne yapıyor, kaza nasıl oldu diye soracaktım. Kaza geçirdiği doğru değil mi?»

«Ne bilem... Şey, kimsiniz siz?»

Duraladım bir soluk. Anlamıştım; kuşkulanmıştı kadın. Kocasının emekliliğiyle ilgili geldiğimi, evde bulamayınca ters şeyler olacağını sanmıştı anlaşılan.

«Kaza nasıl oldu, onu öğrenecektim. Özel bir şey. Yazacağım da. Sen de Almanya'ya gittin mi bacı?»

«Gittim ya...»

«İstersen seninle konuşalım. Sen anlat kazayı.»

Başım önüne eğdi. Toprak avluda yer yer kar vardı. Geriye çekildi biraz. Karın üstüne bastı. Farında değildi.

«Bilmem ki... Kızmasın bey,» diye söylendi kendi kendine.

On, on iki yaşlarında bir kız çocuğu göründü bu sıra.

«Söylesem mi?» diye baktı çocuğa.

«Ben de Almanya'ya gittim amca,» dedi kız.

«Kaç yaşındaydın gittiğinde?»

«Altı yaşındaydım değil mi anne?»

«O kadardın ya.»

Gönlü oluyordu kadının.

«Elektrik var mı burada?» diye sordum.

«Var,» dedi, eğri, dar, basık bir kapıdan girerken.

Odaya girdiğimizde soğuk hiç azalmadı. Uydu-ruk bir fişe teypin kordonunu geçirdim. Küçücük bir mutfaktı burası. Konuşmamızı ayakta sürdür-dük.

«Beyiniz kaç yıl önce gitti?»

«On dört yıl oluyor. İlk dört buçuk yıl bir durdu. Sonra geldi. Bir buçuk iki yıl kaldı. Tekrar-dan gitti. İki ay deyince bizi aldırıldı.»

«Kaç çocuğunuz vardı?»

«İki.»

«Şimdi?»

«Beş oldular.»

«Döndükten sonra yani?»

«Döndükten sonra, üç tane daha.»

«Hangi iş üzerine gitti?»

«Elektrik firmasına.»

«Daha önce elektrikçi miydi?»

«Yoo... Tavukçuydu gitmeden.»

«Almanya'ya demek elektrikçi olarak gitti!»

«Sokak lâmbaları takıyorlarmış.»

«Senin ismin ne bacı?»

«Fikriye.»

«Fikriye bacı, Salahattin beyi bulamaz mıyım acaba? Onunla konuşsam iyi olacak. Tavukçuluk yaparken, Almanya'ya elektrikçi olarak gönderilmesi önemli de...»

«Bilinmez yeri... Dedim ya, uyumaz o geceleri. Gündüz de dolanıp durur şehrin dışında. Diyesileri sinir gelmiş... Ayaklan da sakat.»

«Görseydim kendisini.»

«Akşama döner!»

«Döner mi akşama?»

«Kalmaz belki de... Acıkır. Dışarda yemez.»

«Gelirim akşama doğru. Ama, sen kaza nasıl oldu, anlat gene de bacı.»

«Bizi de aldırıydı. Pencerede oturmuştuk Nuran'la. Baktım arkadaşlarından biri, naylon torbayla girdi içeri. Hiç konuşmadı. Torbayı uzattı. Açtım, beyin elbiseleri, yırtık yırtık. Bu ne Ali? diye sordum. Komada Salahattin, dedi. Kan yoktu elbiselerde. Anlattı. Direğe çıkmış. Elektrik yok sanmış. Salmışlar elektriği önceden Almanlar. Ne bilsin,

sokmuş elini. Çarpılmış. Kapkara kesilip düşmüş yere. Üstünü, başını yırtmışlar. Resmi vardı kazada çekilmiş. Bulsana kızım.»

On, on iki yaşındaki kız, küçük odalardan birisine girdi.

«Sonra, bacı?» dedim.

«Sonrası,» dedi, gözlerini kırptırırken. «Hastaneye kaldırmışlar. Ben de yattım hastanede. Ama derdimi bilen olmadı. Çocukları gönderdik gerisin geri. Birisini amcası, birisini dedesi aldı yanlarına. Ardından ben de geldim. Üç-beş sokak, birkaç mağaza, bir de hastanelerinden başka birşeyini görmedim Almanya'nın kardeş.»

«Anne, bulamadım resmi.»

«Bavulun altına baktın mı?»

«Bakmadım,» dedi çocuk.

«İnsanın kafası da şişer miymiş? Kocaman olmuştu Salahattin'in başı. Yüzü gözü kömür gibiydi. Anlayamadık, bacaklarındaki ferî, elektrik mi kesti, yoksa düştüğünde mi oldu...»

«Bu resim olur mu anne?»

Resmi bana uzattılar. Baktım. Dügünlerinde çekilmiş bir resimdi. Ayakta, elele tutuşmuşlardı. Gülmsemeye gönülden hazırdılar.

«Bu olmaz,» dedim. «Sizde kalsın.»

Resmi, kız çocuğuna geri verdim. Tuttu elinde. Baktı, anasına, babasına. İzin istedim. Ayrılacağım sıra sordu Fikriye hanım.

«Akşama gelecek misiniz?»

«Geliriz bacı,» dedim. «Geliriz ya.»

Çıkarken sokağa, kararımı vermiştim: gelmiyecektim. Nedense, Salahattin'i görmek istememiştim. Onu görmeden, tanımadan, onunla ilgili daha çok şeyler yazabileceğime inanmıştım ansızın. Bu yoksul

dar sokaktaki, yoksul, biçare, gene de gülümsemeye çalışan, zayıflıktan elmacık kemikleri dökülecekmiş gibi görünen kadını, babasının kaza sırasında çekilmiş kara bir resmi yerine, düğünde çekilmiş resimlerini getiren genç kızı orada bırakarak, kenttin kalabalık caddelerinden birisine katıldım.

Nerelerde dolaşıyordu Salahattin? Hem topal, hem uyuyamadığı için dolaşmak, durmadan dolaşmak isteyen Salahattin nasıl birisiydi? Karısı gibi zayıf, karısı gibi güleç yüzlü müydü? Yoksa tersi mi? Edison'u duymuş muydu? Tavukçuluk yaptığına göre, tavuğun kıcıyla oynamış mıydı? On, yirmi, yüz, belki de bin tavuğu vardı Salahattin'in.

Sarı yumurtalar... Beyaz yumurtalar... Kapitalizm... Tavukları gıdaklıyor Salahattin'in. Horozları ötüyor... Elektrik... Başını elleri arasına alıyor Salahattin. Düşünüyor acı acı. Bunca tavuğu var, ama gene de geçinemiyor. Elektrik kullan diyorlar Salahattin'e. Evindeki birkaç lâmbadan başka elektrik tanımıyor o. Kuluçka makinaları... Lâmbalar... Tavuğun işini kolaylaştıran, ama yumurtanın şansını beyaz yapan, eti tatsızlaştıran lâmba, lâmbalar... Tavuklarını satıyor Salahattin. Almanya'ya pasaport çıkarıyor. Münih... Elektrikli trenler... Salahattin elektrikçi oluyor Almanya'da. İşine giderken, gördüğü karanlık çiftliklerin ne işe yaradığını anlamadan, bilemeden, elektrik direklerine çıkıyor Salahattin. Karanlık çiftlikler... Tavukların kıcına saldırıyor kapitalizm. Bir gün, yirmi dört saat değil buralarda. Kapitalizm, tavuklar için bir günü ikiye bölmüş. Kocaman motorlarla karanlık çiftliklerde sun'i güneş yapıp tavukları kandırıyor, şaşırtıyor kapitalizm. Şalterler iniyor. Motorlu güneş doğuyor tavukların küçücük gözlerinde. Horozlar... Tavuk-

3ar... Yeniden gün oldu sanıyorlar. Bir günde iki kez yumurtlayan tavuklar. Tovuğu günde bir kez bile yumurtlatamıyan Salahattin... Yumurtanın sarısını, beyaz yapmaya gönlü razı olmıyan Salahattin'in gittiği ülkede tavuklar iki kez yumurtlatılıyor elektrikle. Salahattin direklerde. Tavuklardan esirgediği elektrik, Salahattin'i, direğin tepesinde yakalıyor. Yakıyor. Direğin tepesinde, dallarda vurulmuş serçeler gibi yaralanıp düşüyor yere. Giysileri naylon torbalarda şimdi. Dosyası Sosyal Sigortalar Kurumunda. Uyuyamıyan kendisi, topal bacağıyla Eskişehir'in kimbilir neresinde?

Boğaziçi treniyle İstanbul'a döndüm.

Öteki sakatların çoğu, Boğaz'ın Avrupa yakasındaydı.

Sabah saat 9'da Kenan Yenice ile buluşacaktık. İstanbul'daki resimleri bu arkadaş çekecekti. Vapur sisli bir Boğaziçi sabahı Eminönü iskelesine yanaşıyordu. İskeleye baktım. Kenan arkadaş oradaydı. Sevindim bu bekleyişe. El salladım vapurdan. Görmedi. Birkaç dakika sonra buluştuk. Önümüze ilk çıkan taksiye bindik. Elimdeki kâğıttan bir adres okudum.

«Ahmet Göç, Edirnekapı Avcılarbey Mahallesi, Avcı Odaları Çıkmazı No. 2 Edirnekapı.»

«Tamam ağabey,» dedi şoför. «Bildim.»

Onun bilmesi yetmiyormuş ama. Uzun bir süre aradık adresi. Edirnekapı'nın, Fatih'in yarıp geçtiği surların dibindeydi adres. O sokak senin, bu sokak benim derken, sonunda bulduk Ahmet Göç'ü.

Bu arayışlarda iki şey beni çok ilgilendiriyordu: Birincisi, nasıl bir hastaydı aradığım ve adresinde olup olmayacağı... İkincisi de; ayrıldıktan sonra neler düşüneceğimdi. Çünkü, daha önce de söylediğim gibi çoğu kez insanların anlattıkları değil, anlattıklarının gerisinde saklı olanlar ilgilendiriyordu beni.

«Ahmet Göç'le görüşecektim.»

«Benim Ahmet Göç.»

Surların dibinde, iki katlı, uydurma bir evdi

burası. Kırık dökük bir merdivenden çıktık yukarıya.

«Girebilir miyiz?»

Telaşlanmıştı Göç.

«Girin,» dedi tekliyerek.

Esmer, kuru bir kadın, esmer kuru bir çocuk vardı odanın içinde. Kadın, odun sobasının tablasını silmeye başladı hemen. Çocuk da yırttığı kâğıtları daha çok ufalıyordu. Annesi, tokat attı ona.

«Kirlletmesene.»

«Tansiyonum düştü,» dedi Ahmet. «Hayrola, heyecanlandım.»

«Telaşlanacak birşey yok,» dedim. «Şöyle bir uğradık. Almanya'da çalıştın değil mi?»

«Çalıştım ya.»

«Bu konuda konuşacaktım. Dertleşeceğiz yani.»

«Bir faydası olacak mı bana?»

«Neyin?»

«Konuşmamızın.»

«Bilmem... Açıkçası... Ama sizin gibi o kadar çok insan var ki... İlgilenirlerse, toplu olarak, belki...»

«Bana faydası?»

«Fayda?...»

Bir bebeye ninni söylemek... Ölmek üzere olan yaşlıya, uzaktaki canı için ha geldi, ha gelecek diye ölümünü geciktirmek, ya da bu umudun rahatlığı içinde beklediği cana karşılık, kendi canının çıkmasını sağlamak gibi bir şeydi, faydadan söz etmek...

«Faydası olur gene de arkadaş,» dedim. «Hiç olmazsa, Kurumdaki işlerin hızlanır. Para bağladı mı Kurum?»

«Bağlamadı daha.»

«Eee... Hele anlat ne zaman, nasıl gittin Almanya'ya?»

«Altmış üçün, on birinci ayın, yirmi altısında iş başı yaptım.»

«Nerde?»

«Rensburg'da.»

«Ne işiydi?»

«Döküm. Emaye döküm. Ordan çıkardılar bizi. Berlin'e gidip dolaştık altı kişi. Arabaya bindik, Berlin'e giderken.»

«Neden çıkardılar?»

«İşsizlikten.»

«Kaç sene çalıştın?»

«İki sene. Kontratım bitinceye kadar yani. Sonra altı kişiyi çıkardılar. Berlin'e gittik. İş aradık bulamadık. Arabayla gittik Berlin'e.»

«Altmışbeşte iş krizi yoktu ama.»

«Biz, kış ayında gittik. Kış ayında da kontratımız doldu.»

Yüzüne baktım Ahmet Göç'ün. Ahmet, Göç soyadını neden almıştı acaba? Bu soyadından ötürü Ahmet'e daha bir yakınlık duyuyordum nedense. Ama yalan söylemeye başlayınca duraladım. Yüzüne bakmam bundandı. Beni, kendisini kandırıyordu. Belki de, daha önemlisi, bizi dinleyen karısını kandırmak istiyordu. Almanya'da kış aylarında iş olmaz demeye getiriyordu. Sanki Çukurova'da, Haran'da azaplığa gitmişti kış ayında. Ama yüzüne vurmadım. Hem hakkım da yoktu buna. Kendisini, yıllardan beri, umut bağladığı herkes kandırmamış mıydı? Sen yalan söylüyorsun, beni kandırıyorsun, arkadaş desem, o da sussa bir süre, sonra yakama yapışsa; şunlar, şunlar beni kandırdı, git önce onlarla hesaplaş dese, ne yapabilirdim? Hem bunların hiç birisine gerek kalmadı. Ahmet Göç'ün iki eli öyle bir titremeye başladı ki, düşündüklerimi sildim» bir anda.

«Ellerim,» dedi. «Ellerim.»

Sustuk. Çocuğun yırttığı kâğıtların hışırtısından başka hiç bir ses duyulmaz oldu.

«Ellerin hep titrer mi?»

«Ham-burg'da baş-la-dı. Hamburg'da da çalış-tım bir yıl. Döndükten sonra. Doktora çıktım. 0 çikış.»

«Dönemedin yani.»

Ellerini dizleri üzerinde tutmaya çalışıyordu.

«Bu elle kim alır?» dedi. «Gene eski mesleğime, kahveciliğe girdim, olmadı. Dokumacılığa girdim, olmadı. Oğlan da askere gitti. Şimdi çok perişanınız. Odur budur dolanıyoruz, sağda solda.»

«Almanyada ellerin titremiyor muydu?»

«Vallahi bilemem ki... Orda, sabah işe, akşam yatağa... Ah... Almanya'da kalsaydım... Ben, beş, altı şehirlerini gördüm, hiç benim gibi titriyenine raslamadım.»

«Giderken Alman doktoru eline bakmadı mı?»

«Her bir yanıma baktı. Çıplattı beni. Demek elim titremiyordu. Yoksa salar mıydı? Gözlerim de iyi görürdü o zaman. Şimdi yakını göremez oldum.»

«Doktorlar ne diyor hastalığına?»

«Sinir. İsmine birşey söylüyorlar. Kafa da kalmadı ki bende.»

Sonra karısına döndü.

«İsmi neydi sinirin?»

«Sinir,» dedi kadın.

Çıktım evden. Yeni bir adrese doğru giderken • düşündüm: Ahmet yalan mı söylüyordu gerçekten? Elleri Almanya'ya gitmeden önce titreseydi gidebilir miydi? Hem Alman doktoru?.. Onun gözünden uçan kuş bile kaçmazdı. Üç yılda bir insanın sinirleri böylesine bozulmuş olabilir miydi? İnsanlar da

çiçekler gibi değil miydi? Kimi kırk gün, kimi kırk saat bile dayanmıyor muydu çiçeklerin? Tut ki elleri Almanya'ya gitmeden önce de titriyordu. Gitmeden önce, gittikten sonra... Neden illa da Almanya-da sakatlandığının üzerinde duruyordu Ahmet Göç? Bu olsa olsa, hakkının verileceği konusunda, Alman-lara duyduğu güvenden ileri gelmiyor muydu? Kendi devletine, hükümetine neden güvenmiyordu Ahmet Göç?..

ÇAĞDAŞ OLMAK MASALI

Taksiciler, muhtarlar, Aygaz bayileri, önümüze çıkan beş, on, yirmi kişi... Şu tepenin arkası... Şu yolun sonu... Çeşme... Çınar ağacından sağa... Kışlanın önünden sola... Hakkı Gündüz, Bahçelievler, Güngören Mahallesi, Ayazman No. 7, Bakırköy...

Yağmurlu, soğuk bir gündü. En azından, ayağımızın altında araba (at arabası değil) ile iki saat-ten fazla aradık Hakkı Gündüz'ü. Sonunda, Güngören Mahallesinin Muhtarı, bize, karşı yamaçta, yan yana sarı üç-beş ev gösterdi. Orası, dedi. Oranın yarısına kadar arabayla çıkabildik. Geri kalan yolu çamur içinde yaya geçtik.

Çağdaş olmak kavramı gibiydi, bir adresin bitiminde «İstanbul»un bulunması da... Yeryüzünde yaşayan milyarlarca insanın tümü 20. Yüzyılın 1976 yılını yaşayanlar olabilirler miydi? Kimileri hâlâ ortaçağı, hattâ taş devrini, mağara devrini yaşarken, kimileri tüm insanlık adına aya bayrak dikmiyorlar mıydı? İstanbul'da yaşamak da böyleydi işte: Be-yoğlu, Etiler, Bağdat caddesi ve Ayazman'da oturan Hakkı Gündüz örneği...

Çaldım kapıyı. Yaşlı bir kadın çıktı.

«Hakkı Gündüz burada mı oturuyor?»

«Burada oturur.»

«Evde mi?»

«Yok.»

«Nerede bulabilirim?»

«Bilmem. Ya iştedir, ya kahvede.»

«Sakat değil mi kendisi? Almanya'da çalışmadı mı?»

«Çalıştı. Sakat da. Para bağlamadılar kardeş.»

«Sakatlığı ne?»

«Sinir.»

«Peki... Biz sonra geliriz.»

«Niye aradınızdı?»

«Hiç... Önemli değil... Gene geliriz. Haydi hoşça kalın.»

Yeniden çamurlu yollara daldık. Arabanın yanına kadar, dönüşümüz daha zor oldu. Yokuş aşağıydık. İki de bir, vıcık vıcık çamurda kayıyorduk.

Kaydıkça sinirleniyor, sinirlendikçe şu Almanya'dan sinir hastası diye gönderilenleri düşünüyordum. Neydi bu sinir hastalığının içyüzü?..

Levent'in karşıydı Gültepe. Tepeler, çukurlar, yüksek, alçak yapılar... Muhtarlardan sonra, en iyi adres bilenler, Aygaz bayileriydi.

«Ortabayır, Bahar Sokak. No. 56.»

Yanımıza bir çocuk kattı Aygazcı. Çocuğun da yolu oradan geçiyormuş. Tüpünü de aldık arabaya. Dar, geniş yollardan geçtik. Sonunda arabanın geçemeyeceği bir yere ulaştık.

«Şuradan sağa dönün,» dedi çocuk.

O yöne doğru yürüdük.

Kapıyı çaldım. Sekiz on yaşlarında bir çocuk, açtı.

«Muazzez Yüzer'i arıyorum,» dedim.

«O annemdi,» dedi.

«Nerde kendisi?»

«Üç ay önce öldü amca.»

Başını okşadım.

«Bilmiyordum,» dedim. «Ankara'dan yaşıyor diye adresim verdiler de... Başka kimse yok mu evde?»

«Babam var.»

«Çağırsana evladım.»

Bağırdı.

«Baabaa!»

Az sonra, iri yarı birisi geldi.

«Annemi soruyorlar baba.»

«Vefat etti,» dedi adam, kocaman elleriyle kapıyı tutarken.

«Sizinle konuşsak biraz. Almanya'da çalışmıştı, rahmetli değil mi?»

«Çalışmıştı. Ben de çalıştım.»

«Konuşsak.»

«Geçin içeriye.»

Başımızı eğip geçtik küçük bir kapıdan. Arkada bir odaya aldı bizi adam. Küçücük bir odaydı. İki kişilik bir karyola vardı girişin sağında. Pencerekenarındaki bir divana oturdum. Dışarıya baktım. Zincirlikuyu mezarlığı görünüyordu. Yüzlerce, 'binlerce, beyaz taşlar, kefene yeni sarılmış ölümler gibiydi karşımızda. Başımı çevirdim. İki kişilik karyolaya baktım. Birkaç ay önce, bu yataktan bir ölünün kalkmış olduğunu düşündüm. Yatağın ucuna ilişmişti adam. Başım önüne eğmiş konuşmamı bekliyordu.. Sözcüklerin her biri aklımın bir ucuna saklanmışlardı sanki.

«Şey,» dedim yutkunarak. «Eşinizdi rahmetli değil mi?»

«Evet,» dedi başıyla.

«Bilseydim gelmezdim. Gözü kör olsun Ankara-dakilerin, Muazzez hanımı hâlâ yaşıyor biliyorlar.»

«Üç ay oldu,» dedi, Zincirlikuyu mezarlığına bakarken. «Şuraya gömdük.»

Ansızın ayağa kalktı.

«Bilen şoförün lâstiği: Fisk,» dedi. «Görmüş, müydünüz o reklamı gazetelerde?»

Anımsamıştım hemen.

«Evet,» dedim.

«İşte o şoför benim. İsmim Nebi.»

Sırtını açtı. Bıçak yaraları vardı boydan boy.

«Üç defa ameliyat oldum. Ciğerimi parça parça aldılar. Tüberkülozdan.»

Bir saate yakın konuştuk. Dışarıya çıktığımızda, evin önündeki arabaya baktım. Hurda bir kamyonetti. Yanma yaklaştım. Hurdalığı o denli anlamlıydı ki... Dili olsa konuşacaktı. Resmini çektik. Çevresinde dolandım. Direksiyonu duruyordu hâlâ. Konuşuyor gibiydi, alaca karanlıkta.

Bu aile var ya... Ah şu rahmetli Muazzez hanım... İri yarı bir kadındı. Nasıl da devrildi Almanya'ya gidince. Beni de burada devirdiler hani. Ben böyle miydim ya!.. Gümbür gümbür bir kamyonettim. Yokuş dinlemez çıkardım. Almanya işi olunca, unuttular beni burada. Muazzez gitti ilkin. Nebi'yi almadılar. Dumanlıydı ciğerleri. Eşinden yararlandı sonunda. O da gitti. Duyduğum kaçak işlerde çalışmış. Az dememiş, zor dememiş, ne iş olursa çalışmış. Dumanlı ciğerleri kanayıp ağzına gelmiş bir gün. Kaldırmışlar hastaneye. Doktor demiş, ben iyi ederim bu hastayı. Uğraşması, sevmesinden değil, İnadındanmış. Üç kez yatırmış ameliyat masasına. Sonunda yumruk kadar bir ciğer kalmış içerde. Muazzez abla, koştururmuş ordan oraya. Kocasını sigortalı olmadığından kolay mı Almanlara para yetiştirmek? Nebi döndü ilkin. Karısı kaldı orada yıllarca. Şu ara sokaktan çıkıp geldi bir gün. Yanıbaşından geçti. Gözü görmedi, bu kadar yıllık kamyonetlerini. Niyetleri beni atıp yeni bir kamyonet almaktı. Koşuşmalar oldu bir gün. Doktorlar geldi. Ardından bir tabut geçirdiler önümden. Duyasım, ölmüş Muazzez. Kanseri dediler. Almanya'da işe dayanmadı, dediler. Kocasına, çoluk çocuğuna hasret yaşamaktansa, yanıbaşlarında ölmek istedi, dediler. «Geçenlerde Nebi geldi yanıma. Açtı kapımı. Pastan

bir ağıt tutturdum ben. Gıcır gıcır inledim. Oturdu
şu döşememe. Direksiyonumu tuttu. Seni yenileyey-
lim derken, karıyı öldürdük, dedi. Hem dedi, hem
ağladı...

«Alo... Sizinle... Bir... Hamdi Türkmen için...»

Nasıl bir doktordu telefonun öbür ucundaki... Kendisine, Prof. Dr. Faik Tahsin Pavyonunun kapısından telefon etmiştim. Bir hasta... Konuşa... daha sözümü tamamlayamadan kapatmıştı telefonu.

Yolları temizleyen delilerin arasından Başhekimin odasına doğru hızla yürüdüm.

Bir süre kapısının önünde beklettiler. Dersteymiş hoca. Geldi. Güleryüzlü Başhekim.

«Niye Hamdi Türkmen?» diye sordu.

«Tesadüf,» dedim. «Ankara'dan verdiler adresini. Bulduk. Deli oldu dediler evinden. Buradaymış. Konuşmak istiyorum efendim.»

«Bir kişiyle konuşmakla ne çıkar?»

«Başkaları da mı var?»

Duraladı Başhekim Bayülken. Başka hastaların varlığından haberimin olmamasına şaşmış gibiydi.

«Var ya... Hepsiyle konuşsanız bile, bir sonuç alamazsınız hem. Akıl hastalarının söyledikleri... Ama isterseniz, bu konuda çalışma yapan Dr. Niyazi Uygur beyle tanıştırayım sizi.»

«Çalışması, Almanya'da deli olmuşlar üzerine mi efendim?»

«Hııı...»

«Kaç hasta var, hastanenizde acaba?»

«Yüzlercesi gelip geçti. Şimdiki sayısını bilir, Dr. Niyazi bey.»

«Sevinirim tanıştırsanız.»

«Alo... Niyazi bey... Gelebilir misiniz?..»

«Geliyor. Bekleyin biraz.»

Bir fabrikaya bakar gibi, Başhekimin odasından karşıdaki koğuşlara baktım. Demek yabancı ülkelerde, Almanya'da çalışırken deli olmuş yüzlerce yurttaşımız vardı burada...

Deliler... İnsan nasıl deli olur acaba? Trafikte, fabrikalarda, elini, kolunu, bacaklarını, canını kaybedenlerden daha çok ilgilendiriyordu şimdi beni, delilerimiz...

«Doktor Niyazi bey...»

«Merhaba.»

«Merhaba.»

«Yabancı ülkelerde çalışan işçilerimizle ilgili bir yazı hazırlıyorum da...»

«Akıl hastalıkları üzerine mi?»

«Az öncesine kadar, iş kazalarıyla ilgiliydi. Ama şimdi, deliler de katıldı buna. Yabancı ülkelerdeki iş kazalarını delilikle birleştirebilir miyiz?»

«Şimdi gitmeliyim. Saat 15'ten sonra muayenehaneme gelebilir misiniz?»

«Sevinerek... Adresiniz.»

Kartvizitini verdi doktor.

Bakırköy Akıl Hastanesinden ayrılmadan önce çevreme, yapılara baktım uzun uzun. Şaşkınlığım geçmemişti henüz. Kapıkule'de, sınır kapısında, tabutları başında bekliyen pek çok yaşlı kadın görmüştüm. Bir trafik kazasında ölmüşlerdir, demiştim. Gözlerimin önünden gitmeyen bu görüntünün yerini, şimdi görmediğim deliler alıyordu. İki ara-

ba birbiriyle arpışabilirdi. Bir araba uabilirdi, boşluğa doğru. lebilirdi insanlar. Bilgisizlikten, sosyal çevreye uyumsuzluktan iş kazaları olabilirdi. İnsanlar, ellerini, kollarını bacaklarını kaybedebilirlerdi. Ama, sapasağlam insanların deli olmaları... Hem de yurtdışında deli olmaları, daha acı gelmişti bana. Atalaylara, Danışmanlara, Glere, ztrk- lere, birşeyler anlatabilirdim belki. Ama, delilere anlatsam, ne yararı olurdu?..

Doktor Niyazi Uygur bey anlatmaya başladı. Çok önemli, çok ilginç konulara değiniyordu. Üstelik bildiklerinin ardına saklanmıyordu da. Oysa Ankara'da Sosyal Sigortalarda böyle olmamıştı. Hastaların adreslerini bile vermek istememişlerdi. Zeyvekteki İhtiyarlık Sigortası Müdürlüğünde de, görevli kaçınmıştı konuşmaktan. Dolaplarda, masalarda yüzlerce dosyayı gösterip çoğu Almanya'da ölmüşlerin dosyasıdır, dememiş miydi? Konuşalım dediğimde, yoo, müdürüm kızar, demişti. Müdürüne gitsem, Umum Müdür, Umum Müdüre gitsem...

«Kişinin özgürlüğü seçme özgürlüğü yoksa... Kişinin çalışma düzensizliğinden ötürü uğrayacağı hastalıklar, özellikle akıl hastalıkları konusunda sorumlular kim sizce?»

Önündeki kâğıtları karıştırdı Dr. Niyazi Uygur.

«Daha ilk yıllarda, yani yurtdışına işçi göçünün ilk yıllarında, yurtdışında ortaya çıkan akıl hastalıklarının ortak görüntüleri hekimlerin dikkatini çekmeye başlamış ve Almanya hastalığı, Almanya paranoyası gibi ampirik kavramlarla tanımlanmıştır. Bu tutumun taşıdığı değer, bu hastalıkların klasik, bütün dünyada yaygın bünyevî akıl hastalıklarından, yani klasik endojen psikozlardan ayrı tutulma

eğilimi taşımasındandır. Bu psikozların klinik sorunları yanı sıra, bizim Türk psikiyatrisine, sosyal hizmet, iş sağlığı ve aklî psikiatri uygulamalarına getirdiği yeni sorunlar vardır. Bilindiği gibi, kişisel yaşam, dinamik bir olaydır. Bu dinamizma iki boyutludur: Biri yatay, diğeri de dikey. Dikey dinamizma hareketlilik, kişinin sosyal rol, statü ve bunlara bağlı ekonomik koşullarının toplum içindeki rolünün, değerinin, saygınlığının değişmesiyle ilgilidir. Bir diğeri de coğrafi yer değiştirmelerdir.»

«Bu coğrafi yer değiştirmeler, yatay dinamizma oluyor değil mi?»

«Evet yatay. Coğrafi yer değiştirme, mutlaka, uzak göç hareketleri biçiminde olmaz. Bir fabrikadaki işten çıkıp bir diğer fabrikada çalışma da yatay hareketliliktir. Ama bunun bir de beraberinde getirdiği dikey hareketlilik söz konusudur. Bir işçi, bir iş yerinden ayrılıp diğer iş yerine geçtiğinde, öbür tarafta sıra işçisiyken, ikinci iş yerinde usta-başı, postabaşı olmuşsa, aynı zamanda dikey bakımdan da yükselmiştir. Yurt dışına giden Türk işçilerinin durumu, bu bakımdan nasıl oluyor? Yatay hareketlilik esasen tarım toplumlarında var. Kalkınmakta, gelişmekte olan toplumların tümünde var. Tarımdan endüstriye geçen toplumlarda yani. Tarımsal ekonominin sınırlarını genellikle köy ve kasabalar oluşturur. Tarımsal ekonominin olanakları sınırlıdır. Artan nüfus, değişen, gelişen tüketim araçları... Bu tüketim araçlarının kitle haberleşme araçlarıyla göz, kulak yoluyla etkinlik kazanarak, gereksinmelerinin kamçılanması... Şansını nerede deniycek bu kişiler? İlk büyük kentlerimize göç edecekler. Sonra?.. Eğer ulusal sınırlar bir anlaşmayla açılmışsa, açlık-tokluk savaşı veren (bir kişi, açılan

ısınırları aşıp Almanya'ya, Hollanda'ya, Belçika'ya gitmiyecek mi? Bence bu, bir özgür seçme koşullarıyla hareket ettiğini göstermez kişinin. Tamamen kişisel yaşam mücadelesinin zorunlu bir sonucu durumuna gelmiş olmaktadır...»

Dr. Niyazi bey konuşurken, bir soru geldi aklima:

«Acaba, yurtdışında deli olup gönderilenlerde, daha önce, yani yurtdışına gitmeden önce bu hastalığın belirtileri var mıydı?»

«Ben, bu tip hastalardan yüz beşini bir çalışma nedeniyle incelemiş bulunuyorum.»

«Bu yüz beş hastanın hepsi, yurtdışında mı deli olmuşlar?»

«Evet. Üstelik bunların hastalıkları, çalışma güçlerini ortadan kaldırmış akıl hastalıklarıydı. On ikisi dışında, yani yüz beş hastadan yüzde on beş buçuğu. Geri kalanları ruh sağlığı bakımından, yurtdışına sağlıklı gitmiş kişiler. Size, **yüz beş hasta** üzerinde yaptığım incelemenin ilginç rakamlarını vereyim: Gidenlerin yüzde kırk üçünün orijinini köy oluşturmaktadır. Bu köy orijinli vatandaşların salt biri gitmeden önce kasabaya yerleşmiş, altısı üç metropol dışında kalan başka bir kente, onu da daha önce İstanbul, Ankara, İzmir illerinden birine yerleşerek gitmişler. Diğer yirmi dokuzu ise doğrudan doğruya köylerinden gitmişler. Hiç yer değiştirmeden gidenlerin sayısı ise ellibeştir.»

«Bu hastaların evlilik durumları nedir acaba?»

«İncelediğim yüz beş hastadan, çalıştıkları yabancı ülkeye eşlerini götürerek evliliklerini sürdürebilenler yüzde sekiz buçuk. Yani dokuz kişidir.»

«Geri kalanlar?»

«Eşlerini, Türkiye'de bırakıp gidenler. Bu evli, yalnız gitmişlere ayrıca otuz dört bekâr, altı kişi de boşanmış hastayı eklediğimizde, akıl hastası olarak dönen yüz beş kişinin tümü, (ki bu yüz beş kişi salt benim incelediklerim) evlilik çağında olmalarına karşın yüzde doksan bir buçuğu, yalnız gitmiştir. Orada, aile yaşamından yoksundurlar yani.»

«Bu hastalar, orada tedavi edilmeden mi gönderiliyorlar?»

«Tedavileri, sigortalılık süreleriyle orantılı. Sigortalılık süresine göre bakım günü dolar dolmaz bir doktor, bir polis eşliğinde akıl hastanesine gönderilirler. Akıl hastanelerine gönderilenler de şanslı kişiler sayılır. Bu hastaların en belirgin özellikleri, korku, şüphe, endişe, huzursuzluk, sıkıntı ve buna benzer ilişkin düşünceler. Bu düşünceler marazî olduğu için, hasta, korku, şüphe, endişesi nedeniyle hiç bir sosyal hakkının peşine düşmeden, örneğin sigorta primini almadan, buna ilişkin işlemleri yapmadan, âdeta kaçarcasına belki de birisini öldürmek üzere doğru köyüne, evine gitmektedir. Bu dönüş sonrası da hazindir. Sosyal çevresi içinde, artık Türk toplumunun akıl hastasını değerlendirme şansına, o ölçüye terkedilecektir.»

Hastane, deliler, Almanya... John Melon, diyor ki, ruh sağlığı bakımından kişinin, kişilerin faturasını kendi ulusu öder er geç... Doktor Niyazi Uygur, diyor bunu, bana. Kafam karışıyor ansızın. Deli miydim ben? Deli miyim ben? Karım da öyle... Biz de çalışmıştık Almanya'da. Almanya, başımın üstünde... Almanya, ayaklarımın altında... Burada, doktor Niyazi Uygur'un yanında değilim sanki. Oysa konuşuyor doktor. Onu da dinlemeye çalışıyo-

rum. Anlatıyor: Ekonomik durumu iyi olanlar da hastadır. Doyumlular da. Apartman, arsa, araba almışların yüzüne bakın dikkatlice. Durgunluk, ürkeklik... Başka hastalıkların da nedeni... Ülser, mide kanaması, kalp, saç dökülmesi... Ruhsal gerilimin, bedensel bozuklukları olarak görülen belirtileridir hepsi. En önemlisi, ürettiğini, yarattığını görememek, yabancı ülkelerde horlanması... Kişiliğin iflâsı... Kişinin kendisine duyduğu saygıyı yitirmesi... Cinsel yetersizlik... Bunalımlar, kâbuslar... İflâs, saygısızlık, horlanma... Bunu gören, buna tanık olanlara karşı, en yakınına karşı düşman olması... Düşman olması... Düşman...

Nedir düşman? Sormuyorum doktora. Düşünüyorum kendi kendime. Ayrılıyorum oradan. Düşünüyorum yol boyu. Bütün gece ve geceler... Burada değilim sanki. Almanya'dayım. İşte, tulumumu giymişim. Elimde matkabım. Önümden geçen, durmadan geçen demiri deliyorum. Matkabı çıkarır çıkarmaz, ikinci bir demir duruyor önümde. Onu da deliyorum. Delinir delinmez demir, yeni bir parça... Delik, delikler... Matkap beynimde dönüyor şimdi. Ben hep deliyor ve deliniyorum. Bir saat, sekiz saat deliyor ve deliniyorum. Bir gün, bir hafta, bir ay, bir yıl, iki yıl, üç ve yıllar... Ne oluyor deldiklerim? Görmüyorum sonucu. Almanlar övünüyor görmedikleri makinalarıyla. Makinalar benim ülkemin değil. Eziliyorum. Ufalanıyorum. Ben, arkadaşım, delik delenleriz salt. Onurumuz, sonunda iflâs eden kişiliğimiz... Ölüyor arkadaşım Hasan. Türkiye'ye göndermek istiyoruz. Olmaz diyor, direktör. Direniyoruz. Ölümüze sahip çıkarak kendimizi kanıtlamak istiyoruz. Direktör yüzümüze bakıyor tek tek. Sanki kulaklarımızı çekiyor. Burada bizim dediğimiziz.

olur, diyor. Soruyoruz. Satıldınız siz, diyor. Emegi-
niz, komisyonuyla birlikte borç karşılığı ödendi hü-
kümetinize. Yüreğimizde bir şey eriyor. Yıkılıyor. Yıkılıyor.
Saygımızı yitiriyoruz. Yitirilen saygımızın mezarlı-
ğını içimizde taşıyarak koşturuyoruz yemekhaneye.
Tabaklar... Alıyorum birisini. Ekmek yerine yenen
pilav lapası koyuyor kadın tabağıma. Alıştım, alış-
tık biz buna Almanya'da. Pilavı ekmekle yiyen değil
bunlar. Pilavı etle yiyenler... Dönüyorum, Almanlar-
la birlikte dönüyorum yeniden işimin başına. Matka-
bımı alıyorum. Motor çalışacak nerdeyse. Dört yıl
yanyana çalıştığım Almanya, bakıyorum. O da hazır.
Birkaç dakikamız var, delik delmeğe. Siz, diyorum,
dünyanın en güzel makinalarını yapıyorsunuz, ama
benim annem de, güzel pilav yapar. Şimdi olsam
Türkiye'de, yesem annemin pilavını. Dönüyor Alman
bana. Kızmış. Benim annem de güzel pilav yapar,
diyor. Matkapla yürüyorum üstüne ansızın. Kendim-
de değilim. Kaçıyor. Elime geçse, kafasına bir delik
açacağım. Ulan it, ulan alçak, ulan puşt, diye bağı-
rıyorum. Bir pilav be. Alt tarafı pilav. Dünyanın en
güzel makinalarına karşılık, benim anam da bir pi-
lav yapsın be. Pilav ulan köpek. Onu da, senin anan
yapar ha! Yok mu ulan it, bizim yapabileceğimiz hiç
bir şey şu yeryüzünde? Önüme geçiyorlar. Delirdin
mi? diyorlar. Dönmememe birkaç hafta kaldığı için, bu
olayı bağışlıyor Almanlar. Batırsaydım matkabı Al-
manın kafasına, katil, diyeceklerdi, deli diyecekler
di bana? Deli miyim ben?

Kimdir düşman? Bu Alman mı? O da zavallı-
nın biri aslında. Düşman başkaları. Düşman... Düş-
şünüyorum kendi kendime hâlâ. Beş yıldır, on yıl-
dır, on beş yıldır yabancı ülkelerden gönderilen işçi
dövizlerinin toplamı, akıl ve tüm hastalarımızın fa-

turasını ödemeye yeter mi? Bizleri hayvanlar gibi pazarlıyanlar, şimdilik çalışanların, çalışırken ellerini, ayaklarını, akıllarını kaybedenlerin gönderdikleri dövizleri yağma edenler... Sizlersiniz gerçek düşmanlar değil mi? Sizler ve onlar?..

Çalışanlara ve çalışırken, elini, kolunu, ayağını ve aklını kaybedenlere selâm olsun...

BEYAZ KAN

AĞACA ÇİVİLENMİŞ SEKS

Birkaç saniyelik buz, ışık, çam ağacı görüntüsünden sonra, içerisi yeniden kararıyor, karanlıkla birlikte, soğuk daha çok artıyordu sanki. Kıpırdanmalar... Diş ağrısı gibi bir soğuk... Uykusuzluk, tekerleklerin çıkardığı hışırtılar, motorun homurtusu ve spray...

Işıklar göründü uzaktan. Virajlar, yokuşlar tükendi bir bir. Işıkların arasından geçerken yavaşlamadı otobüs. Gene de göründü ama, mimarisi ilginç cami ve ağaca çivilenmiş sinema afişi.

Erkek Dediğin Ne Çalar?

Soğuktan dişlerim vuruyordu birbirine. Uyuma-ya çalışıyorum. Yarı uykulu, Erkek Dediğin Ne Çalar'ı düşünmeye başladım. Filmin konusunu anımsadıkça, bu olsa olsa, bir düş olabilir dedim. Gerçekten bir düş olabilir, şu Anadolu'nun yaşama koşullarına göre... Yapımcısı kimdi? Yönetmeni kimdi? Bize neydi böylesi filimlerden?

Kar yağıyordu. Gerçi, karın yağdığını göremiyordum. Ama yağıyordur. Hem yağmasa ne çıkar? Bir kez yağdıktan sonra, insanımızı, hayvanımızı aylarca altında tutmuyor muydu?

Keman...

Adam keman çalıyor. Silik bir adam, filmin er-

kek kahramanı. Orkestra... Yılğın evine dönüyor adam. Kurduğunu yapacak. Karısının bardağına, hem de evliliklerinin üçüncü yılında mutluluklarına kaldıracakları bardağa, uyku ilâcı koyuyor. Sızıyor karısı. Soyuyor kadını. Çırılçıplak ediyor. Açıyor bacaklarını iki yana. Koşuyor yan odaya. Fotoğraf makinasını getiriyor. Açık iki bacağın karşısına geçiyor. Fotoğraf makinasının arkasında kameralar... Açık bacakların bitim yerini seyirciler de görüyor. Şık, şık, diye çalışıyor fotoğraf makinası.

Spray.

Yardımcı, ayak kokusunun yoğun olduğu yeri spraylarken gözlerimi açtım. Uykumun dağılmasından korktum. Yumdum gözlerimi. Ayağı kokan adamın yüzünü hiç görmedim. Gençten biri mi acaba? Erkek Dediğin Ne Çalar? filmini görmüş müdür? Görmüşse nasıl döndü evine? Karısının hazırladığı sofraya otururken neler düşündü? O gece birleştiller mi?

Karısını uyutup çıplak resimlerini çeken adam orkestrada. Yanındaki kemancıya, karısının resimlerini gösteriyor. Beğeniyor kemancı.

«Kim bu?»

«Karım,» diyor adam.

«Ne güzel bacak bunlar. Hele göğüsler...»

«Güzeldir karımın bacakları. Göğüsleri de...»

Diring, diring... Yuvarlanıyor bir genç yere. Taş, toprak karışımı yola, kan akıyor. Ölüyor genç. Vuran silâhını, kemerine sokuyor. Şalvarının uçkuru nu sıkıp az ötesindeki ata biniyor. Atın yönü Suriye'ye doğru.

Görenler, duyanlar, vurana hak veriyor. Ölen için konuşuyorlar.

«Günde üç kez geçerdi.»

«İşe giderken bir, dönerken bir.»
«Üçüncüsü ne oluyor hemşerim?»
«Üçüncü geçiş için öldürüldü ya!»
«Vuranın karısına mı geçiyormuş?»
«Bekârdı öldüren.»
«Eeee?»

«Mahallenin namusu babo.»

Gözlerimi araladım. Çevremde, şu Elazığ'a giden otobüste, mahallenin namusu için kimlerin cinayet işleyebileceğini görmek istedim sanki.

Erkek Dediğin Ne Çalar?

Vuracakları kestirmem güç... Güç ya, bugün olmasa yarın, çoluk-çocuğu aklıktan ölmesin diye, ek-mek çalacaklar vardır, dedim kendi kendime.

Erkek Dediğin Ne Çalar?

Adam, karısını göğsüne yatırıyor. Konuşuyorlar mutlulukları ve gelecekleri üzerine.

«Yardım et bana karıcığım.»

«Nasıl?»

«Kişiliğimi kazanmam gerek önce.»

«Nasıl?»

«Güvenmeliyim kendime.»

«Nasıl?»

«Herkes beğenmeli seni. Herkesin beğeneceği bir kadına sahip olduğuma inanırsam, başarılı bir müzisyen olmam kolay.»

«Her istediğimi alacaksın değil mi?»

«Her istediğini.»

Kulağına eğiliyor karısının. Uzun uzun anlatıyor. Zaman zaman direniyor kadın. Ama sonunda anlaşıyorlar.

Birkaç gün sonra, kapıyı açık bırakıyor kadın. Bayılmış gibi antreye yatıyor. Üst kata çıkan bir genç, görüyor kadını. İçeriye dalıyor hemen. Uyan-

dırmaya çalışıyor. Su getiriyor. Silkeliyor. Sonra yatak odasına götürüyor. Çevresine bakmıyor genç,, Kimseler yok. Çırılçıplak kadın, kımıldanıyor. Bacaklarını açıyor. Genç eğilip önce dudaklarını öpüyor. Sonra memelerini okşuyor. Bacaklarına elini götüreceği sıra, kadın açıyor gözlerini. Toparlanıyor. Genç, korkulu korkulu bakıyor.

«Bayılmıştınız da...»

«Rica ederim gidiniz hemen. Kocam gelir nerdeyse.»

Genç gidiyor. Yan odadan dikizleyen, dikizlerken tat alan adam geliyor. Karısının boynuna sarılıp öpüyor uzun uzun.

«Oluyor şekerim. İşte böyle. Bak, yarın için ne düşündüm...»

Gözlerim kapalıydı hâlâ. Filmin konusunu, kendi kendime düşünmek yerine, şu yolculara anlatsamıydım?

Şoförün yanına gelseydim.

«Işıkları aç arkadaş,» deseydim.

«Uyuyanlar var.»

«Biliyorum. Sen aç gene de.»

Şoför ışıkları açsaydı. Soğuktan, yarı uyukulu gözler aralansaydı.

«Mola mı?»

«Mola değil arkadaşlar,» deseydim. «Şu Uzunayla'yı geçinceye, şu soğuk azalıncaya kadar, gördüğüm, belki içinizden kimilerinin de gördüğü bir filmi sizlere anlatmak isterdim.»

Bir Batılı, karısını uyutuyor. Çıplak resimlerini çekip arkadaşına gösteriyor. Bayılma numarası yaptırıp karısını öpen, okşayan adamı yan odadan seyrederip tat alıyor. İş bununla da kalmıyor: Karısına çıplak erkek filimleri oynatıp sözde, oynattığı filim-

deki adamla, karısının yattığını, karısına anlattırıyor. Böyle ya... Şaşırdınız mı? Dinleyin hele sonunu. Kadın anlatıyor: Sevgili kocacığım, sen evde yokken, şu filmdeki adam var ya, geldi. Uzun uzun öptü beni. Sonra üstüme çıktı. Ama niye yalan söyleyeyim, senden güzel sevişiyordu. Adam, bu sözleri duyunca, gülümsüyor. Anlat, bütün ayrıntılarıyla anlat, diyor. Kadın, birleşmelerini ayrıntılarıyla anlatıyor. Bu sıra adam, karyolaya yaslanmış duruyor. Ayakta. Oynuyor. Boşalıyor. Sonra karısının başucuna gelip diz çöküyor. Ellerini, dudaklarını öpüyor.

«Seni öyle seviyorum ki.»

Gülümsedim kendi kendime. Gerçekten, İstanbul sinemalarında bir yıl önce haftalarca, şimdi de Anadolu'da oynayan Erkek Dediğin Ne Çalar? filmi- nin konusunu anlatsaydım otobüstekilere, nasıl davranırlardı acaba?

ÇÜRÜYEN İNSANLAR VE KUDUZ GÜVERCİNLER

Keban Barajı, Fırat Üniversitesi, Cumhuriyetin ilk Akıl, ilk Cüzzam Hastanesi Elazığ'da. Ama benim Elazığ'a gelmemin nedeni başka: Ancak, Palu, Hazar, Keban, Dibekli, Keklik, Akpınar, Çatal Gündeğdi, Yaylabası, Yoğunbilek, Uzunova, Atyağı, Gülaçtı, Yıldız Han, Polat, İpek, Kokulu gibi yüzlerce köy aylardan beri karlar altında.

«Çevrimtaş köyü mü?»

«Evet,» dedi bir gazeteci. «Çevrimtaş'a ulaşamadık.»

«Birlikte gitsek.»

«Üç kez denedik. Yirmi kilometre kala, dönüp geldik, gerisin geri.»

«Valiyle konuşsam.»

«O da bizimleydi.»

Gene de valiye telefon ettim.

«Gereken herşey yapılmıştır,» dedi.

Gülümsedim. Şu «Gereken her şey yapılmıştır» sözü yok mu ya!

Çıktım gazeteden. Kararsız yürüdüm. Kentin orta yerindeki caminin, altı kuyumcu dükkânları olan caminin, karşısındaki «Kapalı Yollar» tabelasına

baktım uzun uzun. Kapalı Yollar... Kapalı yolların gerisinde binlerce yurttaşımız...

Ne yapıyorlardır şimdi? Hele Çevrimtaş köylüleri? Çevrimtaş hayvanları da öyle. Sahipsiz. Onlar da sıkışıp kalmışlar. Kuduz salgını varmış orada. Karları nasıl aştıkları, doktoru nasıl buldukları bilinmez iki Çevrimtaşlı gelmiş Elazığ'a. Torbalarından bir köpek başı çıkarmışlar. Kuduz...

Otele döndüm. Bir çay söyledim oturur oturmaz. Çayımı yudumlarken çevreme baktım. Ne yapmalıydım şimdi? Nasıl gidebilirdim, özellikle şu Çevrimtaş köyüne? Valiyle yeniden konuşsa mıydım? Birşeyler yapamaz mıydı acaba? Yapmıştı ama. Ardına bir polis takmıştı hemen. Yan masadaydı polis. Önündeki gazeteye bakıyordu. Durmadan bakıyordu. Arkadaşım geldi. Göz kırptım. Anladı Cengiz. Kudurmuş insanlardan, hayvanlardan söz açtık. Yüreğimize karlı taşlar gibi, insanlar oturmuştu sanki. Bağırıyorlardı. Saldırıyorlardı. Dışarıya baktım. Kar yağıyordu. Çevrimtaş köyüne de kar yağıyordu kuşkusuz.

Yeniden sokağa çıktık, Cengiz Bektaş'la. Kentin ana caddesine vardık. Damla kadar çocuklar, sinemanın önünde bekliyorlardı. Gişe kapalıydı henüz. Ayıkla Beni Hüsnü'yü seyredeceklerdi. Belki de birkaç gün önce, Tak Fişi Bitir İşi seyrettiler. Hasan Almaz Basan Alır, gelecek hafta için sıradadır.

Çevrimtaş köyüne, kuduran köylülere, hayvanlara gidemiyeceğime göre, şu Elazığ'da olup bitenleri yakından görsem mi?

Yürüyoruz. Başka bir sinema. Kara Mafiya. Aşkın 69 Çeşidi. Aşkı, tatlı bir gülümseme, gülümsemeyi yürekte çoğaltıp yaşamının yaşında çocuklar,

Aşkın 69 Çeşid'i diye, aslında kadını, boşlukları doldurulan et yığını gibi gösteren salt seksi öğrenecekler sinemada. Onlarla girsem mi içeriye? Şu soğuk günde paltoları bile yok çocukların. İçeride birşey yapmıyorlar mıydı acaba? Ansızın İstanbul'daki seks filimleri oynatan sinemaları düşündüm. Paltoludur çoğu. Nasıl da sessiz sessiz seyredeler büyüklerle birlikte. Belki de ilk kez, sinemada, yanındaki bir büyüğün iniltisinden, kıpırdamasından esinlenip onlar da götürdüler ellerini pantolon düğmelerine.

Kararsızdım. Aklıma ansızın, Ankara'da Fikret Otyam'ın söyledikleri geldi.

«Cüzzam Hastanesine gitmemezlik etme.»

«Taksi.»

Taksiden bol birşey yok Elazığ'da. İsteddiğiniz yerde, istediğiniz anda taksi diye bağırabilirsiniz.

Bindik.

Bir sürü geniş ve dar sokaklardan geçtik. Baraj parasının katılaştırıldığı inşaatlar, Özellikle renkleriyle kolayca tanınabiliyordu.

«Doktorla görüşmek istiyorum.»

Kapıdaki görevli ayağa kalktı. Bana, Cengiz'e baktı.

«Doktor bey yok,» dedi. «İsterseniz, telefonla konuşun.»

Konuştuk. İzin verdi hastaneyi gezmemize.

Koğuştan içeriye girdik. İlk odayı açtı bizi gezdiren. On, oniki hasta vardı. Kimi ayakta, kimi yatıyordu. İlk kez görüyordum cüzzamlı hasta. Benim elimde teyp, Cengiz'in boynunda fotoğraf makinası, kalakaldık. İlk aklıma gelen şu oldu: Bu kadar insanı bir araya getirsek, kaç insanlık et eksik olurdu acaba? Kimisinin elleri, kimisinin ayakları, kimisinin yüzü azalmıştı...

«Nasılsınız?»

Benim teypim çalışmadan, onlar papağan gibi konuşmaya başladılar.

«Allah hükümete zeval vermesin.»

Yatan yaşlı bir hastaya doğru eğildim. Başına kadar battaniyeyi çekmişti. Açtılar yüzünü. Yüzünün yarısı yoktu. İnledi.

«Ölmüşem doktor. Aspirin.»

«Doktor değil bunlar, gazeteci. Hatırını sormaya gelmişler,» dedi birisi.

«Aspirin...»

«Ne zamandan beri burada?»

«Ben geldiğimde buradaydı,» dedi, başka bir hasta.

«Sen geleli ne kadar oldu?»

«Yirmi yıl.»

«Hep burada mısın?»

«Yok bey. Gider gelirim. Yaralarım iyi olunca giderim, kokmaya, çürümeye başlayınca geri gelirim. Allah hükümete zeval vermesin.»

«Nerelisin?»

«Van.»

«Sen nerelisin hemşerim?»

«Van.»

«Ya sen?»

«Ağrı.»

Başka bir odaya geçtik.

Biz konuşmadan onlar konuştu.

«Allah hükümete zeval vermesin.»

«Nerelisin kardeşim?»

«Muş.»

Yanımdaki görevliye döndüm.

«Van, Muş...»

«Soğuktan,» dedi. «Soğuk olur buralar.»

«İsmin ne senin?»

«Zülfükâr.»

«Kaç yaşındasın?»

«Yirmi sekiz.»

«Çoluk-çocuk?»

«Evlenmemişem.»

«Neyin var?»

Yorganı kaldırdı. Ayakları, bacaklarına doğru erimişti.

«Bu hasta sizinle konuşmak istiyor.»

Pencereye doğru yürüdük. Yatağın içinde oturan, kırk yaşlarında bir hastaydı.

«Buyur,» dedim. «Konuşmak istemişsin.»

«He,» dedi. «Derdimi anlatmıyacağam. Derdimizi anlatacağam. Bizim en büyük derdimiz, hastalığımızı bulaşır bilmeleri. Hiç bulaşmadığını yazmalısın. Tedavisi vardır şimdi. Allah hükümetimize zeval vermesin.»

«Hükümetinize zeval vermesin ya, bak burada hepiniz...»

Sözümü kesti.

«Hastanede ilâç vardır. Yaralarımızı kurutur. Köye gidince azar yeni baştan. Ah bir de köylerimizde baksalar. Bize iş bulsalar...»

Başka bir odaya doğru yürüdük. Gördüğüm, yirmi, otuz hastadan belki de yarısının eli, ayağı çürümeye başlamıştı çoktan. Onlara nasıl anlatabilir dim; bir milyon, iki milyon, üç milyon, beş milyon, hattâ on milyon sapasağlam ellerin işsiz bırakıldığını... Gerçi bu ellerin birkaç yüz birine, geçici bir iş bulmuşlardı, batılı filim şirketleriyle, onların birer uydusu olan Yeşilçamcı kimi firmalar: Fabrikada çalışacak, fabrika yapacaklara, sinemalarda, beyaz perde boyunda, yüzlerce, binlerce kilo kadın eti-

ni gösterip ellerini sinemanın karanlığında çalıştırıyorlardı. Ellerin böylesine çalıştırılmasından daha korkunç olan; başka bir oyun vardı işin içinde: kafaları çalıştırmamak...

«Şurası da kadınlar koğuşu.»

Kadın sözünü duyar duymaz irkildim. Hele kucağında çocuğuyla bizi karşılayan kadım görünce...

«Bacı merhaba.»

«Merhaba oğul.»

«Nasılsın?»

«Halimiz ortada. Şükür gene de.»

«Sen de Vanlı mısın?»

«Vanlıyam ya. Bir cildiyece yollayın Van'ımıza kurban.»

«Yok mu orada cildiyece?»

«Yok ya. Yaramız kuruyunca giderim köyüme.. Debreşince gene gelirim. Ah Van'da bir cildiyece ol-
sa. İlâç verse bize. Çoluk çocuğumun yanında kal-
sam.»

«Kaç çocuğun var?»

«İki oğlum, bir kızım.»

«Kocan ne iş yapar?»

«Yoktur kocam. Gider misin çocuklarımın yanına? Çıkar mısın Valiye? Anlatır mısın, anaları hastadır diye?»

«Anlatırım bacı.»

Odadan çıktık.

«Anlatır mısın?» dedim kendi kendime.

Ne anlatması? Şu Elazığ'da, yetmiş kilometre ötede kuduran insanlar, hayvanlar... Kuşlar da kuduz olur mu acaba? Kanat çırpır mı oradan oraya? Ya rengi beyazsa? Şu barış güvercinine benziyorsa? Ne barışımı? Bu Validen, şu Validen yardım istemek ha? Kimi aydınlar geldi aklıma ansızın. Dok-

torlar, avukatlar, sanatçılar... Bu bozuk düzenin sonuçlarından yararlanan kimileri...

«Şu güzel kızın nesi var?»

Onüç, ondört yaşında... Boynunda inciler, boncuklar sıra sıra. Ellerini kavuşturmuş birbiri üzerine. Altta kalan parmakları yoktu belki de.

«Anlamaz o,» dedi, gözbebekleri yaralı, şişmiş yaşlı bir kadın.

Gözbebeklerine baktım. Acaba uyumak istese, gözkapaklarını kapatabilir miydi bu ihtiyar cüzzamlı?

«Niye anlamaz?» diye sordum.

«Kürt kızıdır o,» dedi. «Türkçe bilmez.»

İrkildim. Türkçe konuştuğumuz için, cüzzam, Türkçe bir hastalık gibi geldi bana. Oysa Arap, Kürt, Türk diye bir ayırım olur mu? Aynı topraklarda yaşamıyor muyuz?

Yaşlı, o gözleri yaralı kadına döndüm. Hangi yöne baktığını kestirmek güçtü.

«Ne zamandan beri buradasın?»

Bastonunu kaldırıp yanındaki karyolada oturan gencecik kızı gösterdi.

«İşte, beni de buraya getirdiklerinde şu kadardım.»

Gencecik kıza baktım. Kıpırdamıyordu hiç. Kürt olduğunu düşündüm hemen. Anlıyamadığı için çocuk gibi sevindim.

«Şimdi kaç yaşındasın ana?»

«Bilmem... Elli, altmış, belki de yetmiş yaşındayım.»

Yeniden gencecik kıza baktım. Bir anda, yüzbinlerce, milyonlarca gencecik çocuklarımız doluştu «daya sanki.

Elazığ'ın Cüzzam Hastanesindeki bu gencecik

hasta kız... Hastalığı küçücük bir mikrop... Gelişecek bu mikrop... Cansız bırakacak elini, bacağına, burnunu belki. Sonra cansız kalan organları çürüyecek yavaş yavaş. Ya öteki milyonlarca gencecikler? Onlar sapasağlam üstelik. Sapasağlam mı gerçekten? Okul bulamayan, bulamayıp ezilen, sonra köle gibi satılanlar bir yana, okuyabilenler? Bir gaz, bir fren örneği cinsel dürtüleri yağma edilmiş gençlerimiz... Yolda yürürken, sağına soluna baksa, büyükleri tarafından azarlanan, dövülen, sevdiği, seveceği için yatağında sessiz gözyaşı dökenler... Ah bütün bu eksik ve yanlış eğitilmemizin sürmesinden çıkarı olanlar, onları gerçek mutluluğa götürecek yeni, başka bir düzenin yollarını tıkayıp bizlere ve çocuklarımıza kapitalist sistemin sonuçlarını özgürlük ve mutluluk diye anlatanların rotatifleri, sinemaları...

Batıda bilim var. Batıda teknoloji var. Batıda kültür var. Ama bilimi de, teknolojiyi de, kültürü de ele geçirmiş bir sınıf var ki, bu sınıfın tuzağına düşmeden, biliminden, teknolojisinden, kültüründen nasıl yararlanılacak?

Pek Yakında Sinemamızda...

«Öteki odalara gidelim mi?»

«Gidelim.»

KUTSAL AİLEDEN SON HABERLER

Filim başlıyor: Aile Günahları.

Başka bir bölüme doğru yürüyoruz. Teyp açık. Konuşmalar... Bağırışmalar...

«Hastalığımız bulaşıcı değildir.»

«İlâç versinler köyümüzde de.»

«Van'a cildiye doktoru...»

«Hastalığımız bulaşıcı değildir.»

«Hastalığımız bulaşıcı...»

«Hastalığımız...»

Aile Günahları.

Şatonun sahibi, hizmetçi kıza bakıyor pencereden. Karşı kulübede oturuyor hizmetçi. Soyunmaya başlıyor.

«Kimi seyrediyorsun öyle?» diye soruyor karısı.

Hizmetçi kızı o da görüyor.

«Demek yatacağız sevgilim?»

«Evet,» diyor kocası.

Kadın, kocasına sokuluyor. Birlikte bakıyorlar soyunan hizmetçiye. Çırılçıplak oluncaya kadar bakıyorlar. Kadın hizmetçi kızla sevişmek istiyor. Bey de hizmetçi kızla sevişmek istiyor. Sonunda duyguları kabarcınca birbirlerine dolanıyorlar. Dolandıklarında, ne yaptıklarını da görüyor seyirciler.

Birkaç gün sonra kızları geliyor. Ardından yeğenleri. Yeğen önce evin kızıyla ilişki kuruyor. Kilitler çıkıyor. Seyircilerin üzerine doğru atılıyor. Masanın altında, bacaklar açılıp kapanıyor. Yemek yiyorlar bir yandan da. Kız eline bir dürüm alıyor. Dürüm başka anlama geliyor. Milyonlarca işsiz, et şöyle dursun, ekmek bulamayan halkımıza dürüm, genç kızın arzuladığı organ olarak gösteriliyor uzun uzun.

Yatıyorlar sonunda. Kızla, anasının arası, bu yeğenden ötürü açılıyor.

Telefon...

«Bu koğuş yeni yapıldı beyim. Kış aylarında hasta sayısı artıyor da.»

«Kaç hasta var, tedavi gören?»

«Değişik aralıklarla gelip giden binlerce hasta var. Toplam yirmibeş bin.»

«Sen oğlumu gördün mü? Sen kızımı gördün mü?»

«İsmin ne senin ana?»

«Delidir o, bakmayın söylediklerine.»

«Hem cüzzamlı, hem deli ha!»

«Hem cüzzamlı, hem deli.»

«Akıl hastanesinde de, hem tutuklu, hem deli olanlar varmış öyle mi?»

«Doğrudur beyim.»

Tutuklu-deli... Deli tutuklu...

Telefon.

«Anne, sen misin?»

«Benim Maria.»

«Bak anneciğim, sana ne dinleteceğim.»

Kız, annesini kışkandırmak için, kendisinin ve üzerindeki erkeğin iniltilerini dinletiyor. Bu sıra, şantonun sahibi de hizmetçi kızı samanlığa doğru ko-

valıyor. Samanlığın tepesinde bey, hizmetçiyi yakalıyor.

Ara...

Eskiden ara olduğunda, seyircilerin yarısından çoğu salona çıkardı. Şimdi, pek az kişi çıkıyor. Oturanlar da koltuklarından aşağıya doğru kayarak, birşeyler okumaya çalışıyorlar. Neden başları önde? Neden, kimden utanıyorlar? Bir cenaze törenindeki suskunluğa benziyor aralar. Sanki bir, birden çok ölü var. Ölen, ölenler kim? Ne? Perdede gördükleri, yüreklerinde bir mezarlık mı oluşturuyor? Oysa izledikleri bir seks filmi değil mi? Kimileri seks yaparken, kimilerinin insanî değerlerin taşındığı tabutun ardından mezarlığa doğru yürür gibi olmaları...

Kurulduğundan beri binlerce, yüzbinlerce cüz-zamlının gelip geçtiği hastaneden ayrılacağımız sıra, yeniden doktoru, hemşireyi sordum.

«Doktor, bugün, yarın gelmez,» dediler.

«Kaç doktor var?»

«Bir.»

«Hemşire?»

«Üç.»

«Onlar nerede?»

«Birisi burada. Ötekiler izinli.»

«Buradakiyle görüşsem.»

«Hatice hemşire,» diye bağırdı birisi.

Kar yağıyordu. Bastığımız yer buz tutmuştu.

«Hatice hemşire.»

Üst kattan bir pencere açıldı.

«Ne var?»

«Aşağıya gel. Gazeteci bunlar.»

Pencere kapandı. Beklemeye başladık.

Az sonra pijamalı bir kız bize doğru yaklaştı.

O, bize ulaşamadan çıktık hastaneden. Uykulu gözlerini görünce, vazgeçmiştim konuşmaktan.

Yeğenle genç kız, beyle hizmetçi yatmışlardı. Şimdi sıra, yeğenle hizmetçi kızda. Sonra evin hanımıyla yeğende. Sonra?

Göğüsler, bacaklar, dudaklar... Dudaklar, göğüsler, bacaklar... Hızlı giden arabalar... Güller, kuşlar... Ve fabrika... Bir tek işçinin bile görülmediği, ama yüzlerce makinanın sergilendiği fabrika... Yeğen, şimdi de fabrikaya gözünü dikeyor. Evin kızıyla, hanımını bir yatakta mutlu ettikten sonra, hizmetçi kızı, beyin üzerine salıyor. Bir, iki, üç, dört... Dudaklar, bacaklar, göğüsler... Sonunda bey, aşırılıktan ölüyor. Yeğen fabrikaya konuyor. Son yazısından önce şöyle bir sahne görülüyor: Yeğen, her bir kolunda bir kadınla yürüyor. Kadınlar, ana-kız'dır.

Yokuş aşağıya doğru yürüdük. Yollar daracıktı. Özellikle Murat arabaları dolanıyordu çevremizde. Akıl ve Sinir Hastanesi uzakta değildi.

Danışmaya girdik. Doktor aramadık. Biliyorduk çünkü, doktorların cumartesi, pazar günleri çalışmadıklarını.

Uzun bir koridora vardık. Temizlik yapan deliler, sigara istediler. Bok kokuyordu koridor. Odalara girmedik. Belki de oda yoktu bu hastanede. Az sonra demir kapılı, uzun bir koridorun önünde durduk. İçeride yüzlerce deli vardı. Bizi görür görmez demir kapının önüne doluştular. Çoğu altına pislemişti. Üstleri, başları eksik, yırtıktı. Bakmaya başladılar. Sigara istediler. İstedğine kavuşamıyan büzülüp duruyordu bir köşede.

Dekan nasıl da kasılmıştı koltuğunda.

«Buraya bir de Tıp Fakültesi açmalı.»

«Hastayla birlikte, düzenin eleştirisiyle de uğraşmak gerekmez mi Sayın Dekan?»

Nasıl da gülümsemişti.

«Politika yok.»

«Ya komandolar?.. Daha geçen gün basmışlar üniversiteyi. Pek çok öğretim üyesi korkudan, çocuk-çocuklarını yollamışlar, geldikleri kentlere.»

«Gene politika yapıyorsunuz.»

«Doktor yetiştirmek istiyorsunuz da. Oysa doktorlarımız yurtdışına kaçıyor. Burada kalanların da çoğu...»

«Ben, Tıp Fakültesinin burada açılmasında, şu bakımdan yarar görüyorum: Başka kentlerde, ölü sahipleri otopsi için ölülerini vermez, parçalamaz. Ama burada bir Akıl Hastanesi var. Çoğu sahipsiz. Öğrenciler otopsi için sıkıntı çekmez? Değil mi ama efendim?»

Delilere haktım, bir bir. Sen, sen, dedim içimden. Yakın hir gelecekte parçalanacaksın belki. Öldükten sonra, parçalanmak önemli değil, ama sahipsiz diye parçalanıvermek...

Yürümeye başladık. Bağrıştılar ardımızdan. Sigara, ekmek... Başımı çevirdim. Dekan sizleri bekliyor, dedim içimden. Ölünüzü...

Kadınlar koğuğu daha bir acıklıydı. 1925'de kurulan, kerpiçten bir yapıda göreve başlayan, şimdi emekli olmuş Dr. Mutemit Yazıcı ne söylemişti:

«Parçalanmış ailelerdir akü hastalıklarım arttıran. Şizofreni özellikle... Geçimini doğup büyüdüğü, evlendiğı, çoluk-çocuk sahibi olduğı yerde sürdüremeyenler gurbete çıkıyorlar. Geride kalan kadın, yalnızlık ve yoksulluktan ötürü...»

Gözüme bir kadın ilişti. Nedense ona baktım uzun uzun Doktorun anlattığı bir kadındı sanki. Kocasını Çukurova'ya mı gitmişti acaba? Belki de Almanyaya'ya? Dönüp de aramamış mıydı yoksa?

«Bir de sekizinci koğuşumuz var?»

«Onu da görelim. Ama hem tutuklu hem deli olanları...»

«Başçavuş izinlidir bugün. Erler de bırakmaz kimseyi.»

Bir kapıyı yumrukladılar. Açıldı. Açılmasıyla, bir lâğım patladı sanki. Burnumuz alışmadan ikinci bir kapı açıldı. Boka, sidiğe, kire batırılmış yüzlerce insan... Deli ya da akıllı... İnsanlar gibi... İki ayakları, iki elleri var. Gözleri de... Konuşuyorlardı. Belki de bu ikinci kapı çok ender açılıyordu. Üzerimize doğru geldi çoğu. Tokalaşmak, sarılmak istediler. Gardiyanlar kovaladı onları. Ama onlar gitmedi. Aralarına girdik. Her kafadan bir ses geliyordu. Yan odaya geçtik sonra.

«İstiyen olursa konuşalım,» dedim, bizi dolaştıranlardan birisine.

Oturdum koltuğa. İlk deliyi getirdiler karşıma. Nasıl saygılı, nasıl umutlu, bir gün buradan gidebileceğine... Deli bana saygısını, yarma umudunu çoğalttıkça, utanmaya başladım. Oturamadım koltuğa.

«Derdim sevda üzerine beyim,» diyordu ikide bir.

Sevdasını anlatamıyordu ama. Sıkıştıkça türkü söylüyordu.

Gitti. Başkasını getirdiler. Güneydoğuluydu bu. «Hükümetle çarpıştım,» diye başladı sözüne. Sordum.

«Kaçakçılık ettin mi hiç?»

«Doğma büyüme kaçakçıyım,» dedi.

«Seni buraya niye getirdiler?»

«Bir türkü söyliyeyim mi?»

«Önce niye getirdiklerini anlat. Türkünü nasıl olsa söylersin.»

«Makinalı tüfek, var bende. Tomson var bende. Hükümet korktu şerrimden. Türkü söyliyeyim mi?»

«Söyle.»

Türküsünü bitirmeden bir başkasını getirdiler. Yalnız gözlerinin akıydı beyaza yakın olan. Giysileri,

teni kir içindeydi. Gözlerini ayırdı. Hızlı hızlı konuşmaya başladı. Dopdoluydu.

«İktisat ikiden ayrıldım.»

«Doğru mu?» diye sordum yanımda, ayakta durana.

«Doğru,» dedi.

«Sonra?»

«Sizden rica ediyorum, gidiniz buradan. Ama bir gün haber vermeden geliniz. Bugün için tedarikli olabilirler. Ansızın geliniz. Sabah, öğle, akşam yemeklerimize bakınız. Türk toplumunun ekmeğe karşı hem saygısı hem de cömertliği vardır. Sabah çeyrek, öğle ve akşam yarımşar Elâzığ ekmeği vermeleri gerekir.»

Çok sert, çok seri konuşan bu delinin yüzüne bakıyordum. Ne zaman aykırı bir söz edecek diye bekliyordum doğrusu.

«İzin verirsiniz, yakamı açıp göstereyim. İddia ediyorum, en az on bit vardır. Benim babam Adalet partiliydi. Utanarak söylüyorum, torpilli olduğu için hiç bitlenmedi. Ben halk partiliyim. Kardeşlerimle düşmanlık var aramda. Buraya nasıl kapatıldığımı soracak olursanız, onbeş tüccarın defterini tutuyordum. Vergi kaçırdıklarını tespit ettim. Onun için buraya getirdiler. İddia ediyorum: Beni konsültasyondan geçirsinler, eğer deliysem, intihar edeceğim hemen. İntihar edeceğim. Ama gene iddia ediyorum: bu açıklamaları yaptığım için, beni ebediyyen çıkarmazlar buradan.»

Görevlinin yüzüne baktım. Bu, deli değil, demek istediğimi anladı sanki.

«Yaşını sorun efendim,» dedi.

«Yaşın kaç arkadaş?»

«Yaşım mı? Sizce kaç gösteriyorum?»

«Otuz, otuz beş.»

Gülümsedi.

«1966 yılında, ben kendimi öldürdüm. Kardeşimin ismini aldım. Yaşım 10'dur. İddia ediyorum: konsültasyondan geçirsinler. Deliysem eğer, intihar edeceğim hemen.»

Ayağa kalktı. Tokalaştık. Kapıya gelince durdu. Dönüp bağırdı.

«Benim nâciz vücudum ergeç bir gün toprak olacaktır, ama Türkiye Cumhuriyeti ilelebet yaşacaktır.»

Deliler sırtını sıvazladılar.

İsmi sordum. Söyledi.

Bir delinin yarım bıraktığı anıtın önünden geçerken, az önce konuşanın ismini açıklamam sakıncalı olur, diye düşündüm. Duraladım bir an. Düşündüklerimizi, dilediğimiz gibi söyleyebilmek, yazabilmek için, deli olmak bile yetmiyor muydu bu ülkede?

EMPERYALİZM PANTALON DÜĞMELERİMİZLE OYNUYOR

İçecek bir yer sorduk. Üç lokanta saydı otelci. Perdeleri kapalı iki lokantayı bulmakta güçlük çekmedik. Doluydular. Üçüncüsü bir ara-sokaktaydı. İçeriye girdik. Tam karşıda uzun bir masa kuruluydu. Sekiz on kadın sırtları duvara, yüzleri müşterilere dönük oturuyorlardı. Anlıyamadık ilkin.

«Bar mı burası?»

«Değil,» dedi garson.

Oturduk. Birbirimizle hiç konuşmuyorduk. Konuşamıyorduk.

Daha önce burası gibi sekiz on yere, kimlerin gelip gittiğini anlatmışlardı.

Erkekler, kadınlara bakıyor, kadınlar hiç oralı değilmiş gibi yemek yiyorlardı. Arada bir, zayıftan, pezevenk olduğu belli olan birisi kadınlar masasıyla erkekler masası arasında arabuluculuk yapıyordu. Anlatılanlara göre; eski günler bambaşkaydı. Bir gecede, birkaç yüz bin lira yiyen, Keban'dan, özellikle kıraç topraklardan milyonlar almış kişiler de gelmişti buralara. Tartışmaların büyüğü, hesap ödenirken oluyormuş.

Kollarına sardığı kadını, birdenbire itip gelen hesaptan ötürü garsona çıkışıyormuş çoğu.

«Kaç bin dedin?»

«Üçbin beşyüz, beyim.»

«Ula hırro, yandaki masa, duyduğuma göre altıbin ödemiş. He mi?»

«Evet bayım, altıbin ödediler. Beşyüz de bahşiş.»

«Ulan biz öldük mü? Sümüklü Çello altıbin öder de... Getir, hesabımız yedibin oluncaya kadar getir.»

Karşıda oturan, ancak orospu olabildikleri için erkeklerin geldiği içkili lokantaya girebilen kadınlar suskun, neşesizdi.

Nereye gitmişti milyarlar? Bu sorunun yanıtını bulmak güç değildi. Uydurma apartmanların yüzü, bini türemişti kısa bir sürede. Ama işin ilginç yanı, köyünden, doğadan kopan insanlar, özellikle kenti ilk kez gören köylü kadınları, alışmadıkları doğasız duvarlar arasında mutsuzdular.

«Zindan bekçisiyiz,» diyorlardı, kadınlar.

Bir de, sular altında kalan yoksul köylüler için yapılmış konutlar vardı, kentin dışında. Binsekizyüz evler, deniyordu ismine. Peşinsiz, beş yıl sonra, yirmi yılda ödemek üzere verilmişti evler. Ama boştu yüzde sekseni. Atıyla, ineğiyle, eşiğiyle, tavuklarıyla gelen köylüler, yan yana daracık bir kaç odaya sığamamışlardı. İlk bir kümes, sonra ahır yapmak istemişlerdi evlerinin önüne. İzin verilmeyince, hayvanlarını önlerine katıp başka köylere göçmüşlerdi.

Uzaktan, sürekli olarak orospulara bakan, arada bir kadın gibi gülen, bir kez bile başını çevirip kadınlara bakmayan, ama bütün kadınların kendisine baktığını sanan böylelerini bırakarak ayrıldık oradan.

Sinemaların önü kalabalıktı. Kimi okul çağında, kimi üniversiteye girememiş gençlerdi.

Kimin Eli Kimin Cebinde?

Afişte bir sürü kadın, erkek vardı. Filmin ismi ne anlama geliyor diye, düşündüm bir süre. Buldum sonunda. Ama bana göre, Kimin Eli Kimin Cebinde? sözünü başka bir anlama çekmeden algılamak daha uygun oluyordu.

Almanya'dan, Fransa'dan, İngiltere'den, Amerika'dan, Yeşilçam'dan bir el uzanıyordu ceplerimize. Yeraltı ve yerüstü değerlerimizi ele geçirmeleri yetmiyordu onlara. Şimdi de bozuk paralarımızı toplıyabilmek için pantolon düğmelerimizle oynuyorlardı. Seks filimlerinin konuları, sunuluşu bir yana, cinsel ilişkilerimizin insana yakışır olduğunu savunmak bir yanaydı. Bu ilişkilerimiz hep yanlış, eksik, hastalıklı olmuştu. Bugün sinemada, sinemada algıladıklarıyla dışarıda, elini cinsel organ yapanlar, dün köylerde, eşeklerle cinsel ilişki kuruyorlardı. Eşegin yerini mobilet aldığından, köyden kente göçler hızlandığından hayvanlarla ilişki kuranlar azalmıştı. Şöyle, ya da böyle, hiçbiri insana yakışır değil kuşkusuz. Ama, insanı, insan olmaktan alıkoyan kapitalizmin, hâlâ kurtarıcı, eğitici rolünü sürdürmek istemesi ilginçti doğrusu. Yani öldüren de o, ölüye tabutu yapıp satan da oydu aslında.

Kimin Eli Kimin Cebinde? filmine bilet almak için, tâ dışarıya kadar uzanan kuyrukta sıra bekliyen on-oniki yaşında bir çocuğa uzun uzun baktım. Soğuktan titriyordu. Ayağındaki lastik ayakkabı, basıla basıla çözülmüş sulu karın içindeydi. Bedenine dar gelen ceketinin yakasını kaldırmış, bir eli cebinde, öteki eliyle de gişeye ödiyeceği bozuk paraları tutuyordu.

Nasıl bir filimdi acaba. Kimin Eli Kimin Cebinde? Girip görmeye değmezdi kuşkusuz. İsmin-den, konu anlaşılıyordu az-çok. Bir batı filminden uyarlamaydı belki de. Herkes önüne gelenle yatıyor dur. Hem şimdi yatma sahnelerini çekmek için, öyle uzun boylu uğraşılıyordu. Oyuncu Ahmet'in yüzüne, oyuncu Mehmet'in kıcını monte ediyorlardı. Stüdyolar aylardan beri hep bu işle uğraşıyor, montajdan diyaloga, senkironadan müziğe kadar tam bir karmaşaydı. Hele stüdyoda çalışan işçiler... Önlerinde sabah akşam, erkekler, kadınlar birbiriyle yatıyor, onlar da bu yatma sahnelerinde, sesleri, dudakları, bacakları birbirine uydurmak için uğraşıyorlardı.

Filmi değil ama, sinemayı, seyircileri merak ettiğim için, ben de bir bilet aldım.

Kadın hiç yoktu sinemada. Hem Anadolu sinemacıları bu konuda yakınmıyorlar mıydı zaten. Bütün sinemalar «aile sineması» olma niteliğini kaybetmişlerdi çoktan. Aile filmi oynadığı zamanlar topladıklarını şimdi toplıyabilmek için, daha açık, daha seksî filimler getirmek zorunda kalmamışlar mıydı?

Yerime otururken, ayakkabıma tutkal gibi bir şeyler yapıştı. Anladım hemen: Sanki, yeni bir düzende, binlerce, milyonlarca yaşanacak gerçek aşklar adına, bilinçsizce akıtılmış sessiz gözyaşıydı bu beyaz, yapışkan kanlar...

Gelecek filmin ismi: Hasan Almaz Basan Alır. Başka bir film daha... Kadın cırılçıplak... Erkek üzerine doğru geliyor.

«Gel koçum, hava limanına inişe geç.»

Uçak sesleri... İniltiler... Aceleci çocuklar, kı-

pırdanıyor koltuklarında. Bir kadın eteğini kaldırıyor. Fragmanda bir ses:

«Güzel mi bacaklar?»

Sinemada ıslıklar.

«Biraz daha aç!»

Kilotuna kadar sıyrılıyor eteklerini.

Aynı ses.

«Nasılmış?»

Islıklar...

«Çıkarsın mı donunu?»

«Çıkarsın.»

«Gelecek hafta sinemamızda. Getirmesi bizden,, görmesi sizden.»

Kimin Eli Kimin Cebinde?

Gözlerimi kapattım.

Birisini sevmek... Onunla bakışmak uzun uzun.

Sonra el ele dolaşmak... Yeni bir dünyanın, pisliklerden arınmış duyarlılığıyla sevmek, konuşmak, konuştuğça sevmek... Hiç bir çıkar ummadan, bir gülün, bir kuşun sevdalanması gibi... Sevdikçe bağlı kalmak, sevmeden bağlı kalmaya zorunlu olmamak... Sonra, bir yatağa, ya da çiçekler arasına yuvarlanmak... Dünyanın en kutsal arzusunu birlikte yaşamak... Ve hep birlikte olmak ya da birlikte olamayacaklarını anlayınca, ayrılmak... Ama, yeniden,, gerçek anlamda, yeni düzenin yarattığı, yaratacağı değerlerle, sevinceye kadar kimseyle yatmamak... Yatmayı değil, ilkin anlamayı, sevmeyi amaçlamak, sonra yatmak... Böylece, sevgiyi, sekse yenik düşürmemek... İnsanı, hayvandan ayırmak yani...

«Tokmakla beni...»

«Balım, peteğim benim.»

«Bu kaçınıcı?»

«Sayıyla mı?»

Ne sayısı? Neyin sayısı? Şu Elazığda, şu İstanbul, Ankarayı görmemiş gençler, neler düşünüyorlar kimbilir? Büyük kentlerde, çal bir kapıyı, gir içeriye.

«Tokmaklıyayım mı?»

«Seni bekliyordum şekerim.»

«Ya kocan?»

«O, yan odada. Arkadaşım la yatıyor. İstersen grup yaparız.»

«Grup?»

«Sinemalarda görmedin mi hiç?»

«Şehvet Kulübü... Sahi gördüm.»

Diring, diring... Baktı diye, söz attı diye, Elazığ sokaklarında, kanlar içinde yere yuvarlanan birisini görüyor gibiyim.

Yürüdüm otele doğru.

Bizde çevrilen filimler, bayağı, dedim kendi kendime. Vıcık vıcık et. Ama, ne denli olursa olsun, gene de ezmiyor, küçültmüyordu insanı. Tiksindiriyor, o kadar, Batılı filimler öyle mi ya?

Uzandım yatağıma. Uyuyamadım. Yetmiş kilometre ötede, kudurmuş insanlar, karlar altında hâlâ. Yüzlerce köyümüz karlar altında... Ne yerler, ne içerler? Nasıl ısınırlar? Hastalık, doğum, ölüm bir yana, dişleri ağırırsa?.. Taşla mı kırarlar dişlerini? Cüzzamlılar... Onlar ne yapıyordur şimdi? Ülkelerin ekonomik durumuna göre, az ya da çok, çağımızda cüzzam hastalığı. İnsanın çürümesi... Deliler... O küçücük yerlerine uzandıklarında, nasıl sığıyorlardır? Üst üste mi yatıyorlar yoksa? Bok ve sidik kokusu onlara göre değil mi?

İngiltere'de eşcinselliğin kulübü... Hattâ birbirleriyle evlenenler... Bizde kandırılan çocuklar... Çoğu öldürülen, ya da toplum dışına itilenler. Nedir işin iç yüzü? Bir yanda, bizim cinsel açlığımız, öte yanda onların doymuşluğu... Ama nasıl bir açlık? Nasıl bir doymuşluk? Karnını, çekirdekle, hep çekirdekle doyurduğunun kuşkusuna kapılmak... Öte yanda, daha çok yiyebilmek için, parmağını gırtlığına sokup kusmak...

Emmanuelle...

Birkaç günden beri, buralarda gördüğüm, yaşadığım her şeyi bir yana bıraktım. Emmanuelle filmi düşündüm saatlerce.

Emmanuelle kim? Emmanuelleler... Yoksul bir ülkede konsoloslar bir araya geliyor. Cinsel ilişkileri şaşırtıcı. Şaşırtıcı ama, sinemanın tüm olanakları kullanıldığı için de inandırıcı aynı zamanda. Korkunç olan da bu... Kocasından tarafından başka erkeklerle ilişki kurmaya itiliyor Emmanuelle. Dedim ya, dili, görüntüleri, müziğiyle inandırıcı. Sonunda seveci bir kadına sevdalanıyor Emmanuelle. Hattâ sevdiği kadın terkedince, neden üzülüyoruz Emmanuelle için? Emmanuelle bizden bir kadınmış gibi, bizi inandırmayı beceriyorlar çünkü. Emmanuelle sanki yakınımızda bir kadın? Oysa, ne kocasının görevli bulunduğu ülkenin kadını o, ne de kendi toplumunu simgeleştirecek bir kadın... Sonunda öteki konsolos kanları gibi oluyor. Kocasını seviniyor böylece. Karısı, önüne gelenle yatmak istediği için seviniyor... Sinemadan çıkarken, çoğumuzda, bir eziklik, bir aşağılık duygusu: Neden bizler bu denli geriyiz! Bir çöküşün, bir tükenişin kıyısında bulunan sınıf, nasıl oluyor da, hem suçlu hem güçlü olabiliyor?..

Emmannuelle...

Sabaha karşıydı. Telefonun yanındaki gazeteyi aldım. Okuduğum bir haber üzerine uzun uzun düşündüm. Zamanın böylesi kör bir saati olmasa, Ankara'yı arıyacaktım belki. Bay Bakan, Bakanlar, diyecektim. Kültür birikimimiz nasıl yağma ediliyor görmüyor musunuz? Mecliste, toplumcu yazarların, şu yağma düzenini eleştiren kitaplarından, gerçekleri örtbas edebilmek için «Müstehcen»dir, diye bö-

lmler okuduğunuzu yazıyor gazeteler. Gcnz yetiyorsa, insanın en doğal, en kutsal duygularını, cinsel organlardan «ibaret» duruma getiren bu seks sanayiinin, kısacası kültür emperyalizminin üzerine yrseniz ya! Ama, emperyalizm, sömürünün bu yönteminden vazgeçince, korkarım, siz de bundan yreklenip böylesi seks filimlerini «bahane» ederek, düşünce özgürlüğünü bütünüyle ortadan kaldırmaya yelteneceksiniz!.

Pek çok uçak havalanıyordu şimdi Paris'ten, New York'tan, Bonn'dan. Teneke kutular vardır içinde. şu karlar altında, hastanelerde, yolda, dertli, mutlu yataklarında uyuyan halkımıza doğru yaklaşıyordu uçaklar. İçinde teneke kutular... Teneke kutularda, Ayşe'lere, Fatma'lara, Hasan'lara gösterilecek Erkek Dediğin Ne alar? Aile Günahları ve Emmanuelle rneği yeni serüvenler vardır kuşkusuz.

Ah, bugünlerde Potemkin Zırhlısı'nı ya da İsyân'ı bir kez daha grebilsem. Grebilsek...

GÜNEYDOĞU ZİNDANI

TEKTEK DAĞLARI
YADA
KERBELA'YI HÂLÂ YAŞAYANLAR

Bizi Harran'dan geçirip dağ köylerine, oradan Suriye sınırına kadar götürecek olan arabamız hızla gidiyor. Düşünüyorum: Nerede şimdi o kaçakçı? Belki şu yoldan, belki de az ötemizden geçti... Bir çukurun, bir tepeciğin yanma vardığında, nasıl da bağırmış candarmalar.

«Dur!..»

Koşuşmalar... Kurşunlar yuvalarından fırlatılmış.

«Yandım!..»

Kum tanesinin denize düşmesi gibi; bu ses de bozkırda kaybolmuş. Öteki kaçakçı saatlerce, sindiği yerde candarmaların gitmesini beklemiş.

«Gitseler ne olacak sanki? Ölürken arkadaşımın ağzına bir lokma su damlatamadıktan sonra!..»

Bir damla su... Ölürken bile bulunamayan bir damla su... Kaçağa gitmekten vazgeçip Çukurova'da, pamuk toplayabilmek umuduyla, Harran'ın yüzüne, ağzındaki son ıslaklığı tükürüp Güneydoğu'dan Güney'e umut aktarmış kaçakçı...

Su, toprak, silah...

Güneydoğu'da dolaşırken; toprak gördüm gün-

lerce. Su azdı. Silah ya da korkusu, yeryüzü kadar büyüktü ama...

Bunları yazabilmem için, masamda kâğıt, kalem, bir damla su, bir avuç toprak ve ateşlemeye hazır silahın da olması gerekecek diye düşünmüştüm kendi kendime.

Kimileri, toprak reformuyla ilgili bir sürü rakamlar söyledi. Makinalar gösterdi.

Harran'dan Tektek dağlarına doğru ilerledikçe, buralarda yaşayan insanları gördükçe, rakamlar yalancı, makinalar göstermelik dedim. Gerçek olan, pek çoğunun çiğnedikleri kadar toprağı, sarnıçlarındaki kadar sularının olmasıydı. Bu düzenden, şimdilik, toprak alabilmelerinin bir tek koşulu vardı: ölmek... Tepelerde güzel mezarlar gördüm...

«Bacı, bacı!..»

Gülümsüyor.

«Türkçe bilmez o.»

Hanelbağrur Kervansarayı'nın giriş kapısı önündeyiz. Resmini çekiyorum. Bacı'nın gülümsemesi kuruyor dudaklarında. Yanıbaşında iki çocuğı var. Üçüncüsü leğende. En büyüğü bu. Suyun rengi siyaha yakın...

Vay, bu anaya...

Hanelbağrur'un kapısından içeriye giriyoruz. Duvarlar sapasağlam, duvarlar yıkılmış... Atlıyoruz taşların üzerinden. Arkada, kervansarayın eskimiş taşlarından yapılmış birkaç köy evi görünüyor. Evin önünde sekiz-on çocuk. Ebemkuşağı gibi ince, uzun, renkli giysileriyle bir kadın görünüyor. Birkaç adım atıyoruz. Karanlık bir hoşlukta kayboluyor kadın.. Uzaktan birisi bağıyor.

«Geliyem!..»

Vay, bu anaya...

Az önceki, çocuklarını yıkayan ananın, anaların kimdir, kim değildir olduklarını öğreniyorum:

Bir hafta değil, belki de bir aydan çok... Uy kızlar, başımız kirlendi. Saçlarımız dökölmekten değil, kirden kayboldu. Benim güzel büyüğüm. Benim güzel ortancam. Benim son parçam. Çözelim bugün saçlarımızı. Kocaman bir teneke... Yürür, gider... Sarnıç uzak değil neyse. Doldurur tenekesini. Tenekenin içine bakmaz. Taş olsa anlar. Kurdun, çıyanın ağırlığından ne olacak!.. Getirir suyu çocuklarının yanına. Leğenin çevresine toplanırlar. Önce en nazlı, en körpe kızının başını yıkar. Bu saçları çözmek, tarla sürmekten güç gelir anaya. Sıra, ortanca kıza ulaşır. Leğendeki suyu, tenekeye boşaltırlar. Onun da başı yıkanır. Su tanınmaz olmamıştır henüz. Üçüncü kızın başından sonra, leğendeki suya toz, toprak daha çok karışınca yoğunlaşır su. Ağırlaşır leğen. Bu kez iki kız, analarına el verip leğendeki suyu kovaya boşaltırlar gene.

Vay, bu anaya...

Söylenilen; çocuklarına düşkün böylesi çok ana varmış buralarda: Suyu sıraya koyup akım küçüğüne, tanınmazını kendi başına döken...

Hanelbağrur'un taşlarıyla ev yapan geliyor yanımıza. Biz dört kişiyiz. Fotoğraf makinamız, teyp, pantolon, ceket ve ayakkabılarımız var. Devletten birileri sanılmamız bundan. Korkusundan da belli... Ayakları çıplak. Yürüyoruz Kervansarayın içine doğru. Zeynel, bizden daha kolay yürüyor. Bastığı yerler devedikenini dolu. Devedikenleri Zeynel'e göre, halı sanki!..

«Ben yıkmamışam.»

«Ya evini, hangi taşlarla yaptın?»

«Çöken duvarlarla...»

«Bu, şu duvarlar sağlam, ötekiler niye çöksün?»

«Allahvekil bey, gücüm yetmez sökmeye.»

Konuşuluyor. Girmiyorum araya. Dinliyorum.

Vay, devedikenini haliya benzeten bu adama...

Nasıl da korkarsın devlet adamlarından. Unutulmuş Hanelbağrur Kervansaray'ından, ev niyetine in yaparsın ha!..

Beyim, beyim... Ne dersiniz siz? Alın başınıza çalın Hanelbağrur'u. Şu dağ başında, saray yaptır-sam size, bir gece yatar mısınız içinde? Üç-beş taşın hesabını sorarsınız benden. Çoluk-çocuk, ne yersiniz, ne içersiniz diyeceğinize, taşları sayarsınız, bir yılda, iki yılda bir, yolunuz geçtiğinde burdan. Aha, kendi kendine yıkıldığı bir yana, diyelim ben yıktım. Yıktım da yeniden yapıverdim bir solukta. Hem de binlerce yıl öncesi gibi... Yüreğiniz hoşnut oldu mu? Oldu öyle mi? Beni, anamı, karımı, iki bacımı, oniki çocuğumu alın götürün bu dağ başından öyleyse. Bırakıp gitmek yok... Suçum; Kervansaray yıkmaksa, kapısı önünde kurşuna dizin beni. Dünden razıyım buna. Ama, anamı, bacımı, karımı, oniki çocuğumu kurtarın. Arabaya binip olanca ağır sözleri söyleyip tozutarak kaçmak niye?..

Vay, devedikenini haliya benzeten bu adama...

Urfa'nın Tektek dağlarında unutulmuş pek çok insan... Devedikenini haliya benzetenler... Yakında candarmayla dönüp geleceğimizi sanıp korkularından, çocuklarını bile sevemiyenler... Oysa bir bilse-ler, değerlerinin taştan ucuz olduğu günler yıkılınca kadar, kimselerin oraya gelmiyeceğini, gelinse bile, ne tarihin ne de kendilerinin kurtarılamıyacağını...

«Su!..»

«Evde termos vardı oysa.»

«Su!.. Acıktım da ben.»

«Ben de.»

«Az ötede bir köy var,» diyor şoför.

O köye doğru sürüyor arabayı. Yüreğim büzülüyor ansızın. Buralarda yaşayanlardan su istemenin, açlıktan ölecek birisinin ele geçirdiği ekmeği kapıp kaçırmaktan başka ne ayrımı var sanki?.. Bu gerçeği daha iyi anlamaya başlıyorum.

«Su!..»

«Geliyoruz. Şu tepenin ardındadır köy.» '

Tepeye çıktıkça, güneşe daha çok yaklaşıyoruz. Bu kadarcık yaklaşmak yetiyor; ateşin içine düşmüş gibi olmamıza.

İniyoruz arabadan. Toprağa bile baksak, sıcağın gözlerimiz yanıp kamaşıyor.

«Merhaba.»

İlk rastladığımız bu.

«Merhaba,» diyor.

«Su!.. Yiyeceğimiz var. Otursak serin bir yerde.»

Az sonra, bir köy damına giriyoruz. On, oniki yaşlarında bir çocuk, altımıza, sırtımıza minderler getiriyor. Orta yerdeki toprak zemin boş. Yer yer oyulmuş. Oyuklarda sigara izmaritleri. Süpürüyor çocuk. Yemeklerimizi çıkarıyoruz. Onlar da birşeyler getiriyor. Kardeşleşiyor yiyecekler.

Şuayip Şehrine doğru yola çıktığımızda, el salladı on, oniki yaşındaki çocukla babası...

Vay, bize el sallayanlara...

Demek, altı kilometre uzaklıkta içeceğiniz? Altı da dönüşü... Fatıma mı, Latif mi, Zaro mu getirir suyu? Nedir içecek su? Hamidiye gibi bir su mu? Akar mı? Coşar mı? Durur ha! Öyle, boynu bükük

durur. Su ve toprak... Su olmasa toprak neye yarar? Çamur olacak ki toprak, yosun, kurt, böcek, çıyan, sinek, insan türeyebilsin!..

On, oniki yaşlarındaki Zaro, nasıl da uzatmıştı tası önümüze. Nasıl da el pençe durmuştu karşımızda. Tasa el attığımızda, yastığın altından, ev sahibi bir bez parçası uzatmıştı.

«İster bunu al, ister mendilini çıkar. Alışkın değilsinizdir siz...»

Çıkardıydım mendilimi. Tasın ağzına yaymadan önce baktıydım içine. Yeşil bir su. Yaprak yeşili, çam, türbe yeşili değil ama. Kirli bir yeşil. İçinde kıpırdananları görmediydim. Görmediydim ama, suyun yüzü oynaktı. Altta görünmeyen canlılar vardı demek... Mendilimi tasın ağzına gerip içmiştim. Gözlerimi neden yummuştum acaba? İçmiş miydim, yutmuş muydum anlayamadım. Baktım bizi ağırlayanın yüzüne...

Hele sıcaklar biraz daha artsın... Hele içilen sarnıç sularında yaratıklar besilenip büyüsünler... Büyüyüp yaşadıkları suları doldursunlar... Sular azalmış olsun böylece... Şöylece... Koşar kilere... Küpteki yağa, bulgura bir bir bakar. Düşünür. Yeni bebesi, hasta anası gelir gözlerinin önüne. Su!.. Bilir o, uzak değildir bu yakarışa tatlı, acı diller... Kapar küpü... Sırtına vurur küpü... Dağ, bayır demeden aşar. Aşarken, kendisini izleyen, sırtında küp, sırtında çuval yüklü pek çok baba, babalıyetim görür. Bir sabahın akşama ereceği zamanda Urfa'ya varırlar. Yağ satarım, bulgur satarım... Yağ satarız, bulgur satarız... Derler de, su için, tankerlerle gelecek su için, günlerce sıraya girip beklerler... Sonunda suyla dönerler. Acaba, İstanbul'a beyaz atı üze-

rinde Fatih de böyle mi girdi, kendisini bekleyenlerin, karşılayanların arasına?..

«Su geldi... Yağ yere girsin, bulgur yere girsin. Su geldi...»

Karagöz perdesindeki şekilleri «essah» sanan çocukların kanmasına benzer; Reforma inananlar da. Nasıl konuşulmuştu radyoda, televizyonda.

«Sana ne kadar toprak vermelerini istersin?»

Şapkasını yere atmıştı köylü.

«Bu kadar looooo. Aha şapkamın düştüğü yer kadar versinler yeter.»

«Ne işe yarar bu kadar toprak?»

«Kırvemoğlu, bir ağaç dikerem, gölgesinde otururam. Gölge nedir, ne değildir bilir misin?»

Su...

Nerededir acaba şimdi, şapkasını toprağa ölçü koyan? Şapkasını da mı kaybetti yoksa?

Vay, bize el sallayanlara...

Ayağa kalktık. Zaro'nun eli kenetli. Zaro, kimbilir kaç konuk ağırladı babasıyla?.. Ellerimiz yağlı... Ellerimizi yıkarken, leğen getirdiydi altına. Yıkadık bir güzel... Sonucu bilseydik yıkar mıydık hiç... Nasıl da, leğene biriken suyu kaçırdıydı Zaro... Bulaşıktaki çamaşırdaki kullanması için, anasına, Analar Gününde verilmiş armağan gibi sundu. Artığımızı Zaro... Zaro, okul nasıldır, nasıl değildir bilen köyde... On kilometre gidiş, on kilometre geliş...

Yeryüzünün en geniş yolundayız şimdi. Sağımız elli, altmış, yüz, beşyüz metre... Solumuz da öy-

le... Son tepeciği aşıyoruz. Yol tepeciğın tümü... Tepecik bozkırın bir parçası... Yolsuz yoldayız yani... Şuayip'e geldik, geleceğiz. Bir dereyi geçiyoruz. Derenin suyu kurumuş. Kilometrelerden sonra, yola benzer bir yerden geçiyoruz. Derenin içinden... Sola dönüyoruz biraz sonra. Taşlar... Taşlar üst üste... Çürüyen bir dağ Şuayip...

Taşların üzerinden atlaya atlaya yürüyoruz. Şu, belki de şu taşın ilk dikilişi... Pek çok insanı çevreleyen bir evdi... Binlerce yıl öncesi; mutlu, acı anıların yaşandığı ev... Sevdığı kız adına, bir delikanlıyı, şurada vurmadıklarını kim söyleyebilir. Zenginler... Yoksullar... Bir zenginin, tarih karşısında birkaç saniyelik sefa sürebilmesi adına zulüm kılıcının şakırtıları... Buna karşılık birbirine eklense, tarihe sığamıyacak yoksulluğu yaşıyanlar... Yaşıyanların iniltisi... Bir çukurun üzerinden atlıyoruz. Dönüyoruz. Yürüyoruz. Loş içerisi. Şuayip'in mağarası... Uzaktan gelen birisi... Şuayip'in dizleri dibinde yedi yıl bekleyen Peygamberlik... İsmi Musa onun... Gidecek günün birinde. Gözleri kör Şuayip'in. Bir baston vermek istiyor. Aramıyor. Eline geçeni veriyor. Direniyor bastonlar. Son uzattığı, yıllardır Musa'yı bekleyen, Musa'yı Peygamber yapacak baston... Yılanı öldüren, su yaran baston... Bakıyoruz şimdi ki Şuayip'in mağarasına. Şurada namaz kılmış. Şurada bastonu verilmiş Musa'ya. Suyu yaran baston... Aslında, bastonun verildiği yer, suyu kurutmuş sanki... Şu karşımdaki, yanımdaki Şuayiplilere, Musa'nın bastonunu getirdim desem, nasıl da bakarlar yüzüme... Gülerler sonra.

«Arteziyenimiz için mazot getirdiysen bekletme, söyle loooo...»

İniyoruz aşağıya doğru. Köy düzlükte. Muhta-

rın evini soruyoruz. Gösteriyorlar. Urfaya vurgun Naci İpek bağılıyor.

«Muhtar, Muhtar!»

Kapı ağzına, başını öne eğerek birisi çıkıyor. Boyu, kapıdan yüksek çünkü.

İçeriye giriyoruz. Oturuyoruz. Birkaç köylü daha geliyor. Köyden, bir hafta önce kamyon dolusu insan Çukurova'ya gitmiş. Çukurova'da çapa var bugünlerde. Konuşuyoruz. En uzun, en çok konuşma bu köyde sürüyor. Dışarıya çıkıyoruz. Ayrılırken, Muhtar koşuyor.

Vay, kaşınmak için koşan bu Muhtara...

Muhtarın evinden çıktığımızda, nereye gittiydik önce? Arteziyen kulübesine... Cenazeye gider gibiydik. Köyde ne kadar insan varsa gelmişti. Kapısı kilitliydi motorlu odanın.

«Demek mazot gelmez buraya?»

«Aha, mazotumuz olsa, şu borudan su akacak.. Akacak da, Hümeýra, Suphi köylülerinin de yüzü gülecek. Dört yılda üç bidon mazot. Gelin babolar, getirin babolar... Yere girin babolar...»

Vay, kaşınmak için koşan bu Muhtara...

Nasıl da yürüyordu. Nasıl da, yüzümüze bakarken, inanmaz, bitkin anlatıyordu. Yüzlerimizi neden böyle inanmaz yaptılar?

«Sağolun ki siz, derdimizi dinlediniz. Dertlerimiz çaresiz bir hastalıktan, ölmüşlere benzer oysa. Ölmüşle, olmuşun çaresi olur muymuş? Demem o ki, bize göre, başınız sağolsun demeye geldiniz sizler. Vay sağolasınız, vay ömrünüz su gibi ola... Bizim avuntumuz bu değildir ama. Ölen kim ki? Ölenleriz biz. Ula Halil, ula Aho, ula Ali, he mi, he değil mi? Konuşun. Siz de konuşun da, öldüğünüze bir güzel inansın bu beyler... Avuntumuz başka... Avuntu-

muz: sizin gibi insanların da öleceği günün birinde. Aha, şu sağlık ocağı yok mu?»

Vay, kaşınmak için koşan bu Muhtara...

Nasıl da iri... Nasıl da anlatabiliyor herşeyi. Sağlık Ocağı... Yaslandıydı duvarın birine. Baktıydı yüzümüze bir bir. Sonra döndü de, elindeki sopayla, Sağlık Ocağını yıkmak istedi.

«Muhtar, Muhtar...»

«Şu ot karın ağrısına... Nerde eski kayalar? Kaya aralarında yetişen yarpuz?... Nar kabuğu, yoğurt... Korkuya: şiş ettirip yedi takla attırmak... Meryem hort, caadi, topalak, fişki... Baş ağrısına: Dut yaprağı, kahveyle karıştırılıp... Sıtma için: Kına-kına, kedi ruhu... Sağlık Ocağı...»

«Biteli, anahtarı teslim edileli sekiz yıl mı oldu?»

«Sekiz yıl oldu loo...»

«Vaaayy!»

«Maşallah... Sekiz yılda, ondört ay açık kaldı. Onbeş ay diyene boynum kıldan ince... Köyümüzün adını öğrenmeden sıvışıp gittiler... Bre kardaşlık biz ne yapak şimdi? Hak mıdır bu? Hocadan, dağdaki otlardan soğutup bu duvarlara umut bağlatmak, sonra da kapısına kilit vurmaları doğru mudur ya? Söz olsun, hele ölülerimiz üç-beş daha çoğalsın, yıkacağız bu Ocağı... Duyduğumuz, insanlar Aya ulaşmış... Ayda bir türbe midir bu loo? Hastamızı çevresinde dolandıralım? Dolandıralım da ağrıyan yerimizi duvarlarına sürüp ya hükümet, el şifa diyelim. Biz bakarız Ocağa, Ocak bakar bize... Şuayip Şehri desen harabe... Şuayip Şehri olmasa Vız gelir tırıs gider. Güler gibi gelir halimize... Gücümüze en çok giden de bu ya... Motorumuz var, mazot yok, Ocağımız var, dilinden anlayanımız yok...

Vay, kaşınmak için koşan bu Muhtara...

Arabamız uzakta olmasaydı... Olmasaydı da görmeseydik koşmasını. Sormasaydık nereye böyle? Yumruk yumruk kabarlar... Gücü yetmezmiş parmaklarının.

«Kaşı hele hatun.»

Yarım saat, bir saat, bayılıncaya kadar... Aylıdığında...

«Var mı Ocağa gelen giden hatun?»

«Bayıldın ağam, ölmedin ki...»

Arabaya doğru yürüyoruz. Ayaklarımız altında birkaç insan başı... Tekme vursak yuvarlanacaklar sanki. Duruyorum. Kıpırdanıyor başlar. Saçlı baş bunlar... Eğiliyorum... Yolun yanıbaşında, dar bir yolun daha ucu görünüyor. Kadının kucığında, yanında çocuklar var. Bağırıyor. Arapça mı, Kürtçe mi? Daha doğrusu Türkçe konuşmadıklarını anlıyorum. Bağırıyor hâlâ. Sevinçli ama. Söylediklerini çeviriyor birisi. Resimlerini çekmemi istiyormuş. Çekiyor.

Vay, resmini göremiyecek bu kadına...

Gerisin geri yürünür. Yeryüzünden bir yol ayrılır karanlığa doğru. Kadının yanında iki kız çocuğu... Resim çektirmek niye? Bu nasıl iş böyle?

«Uyy, resim...»

«Koşma bacım.»

Kadın hoş görse bile, ya kocası duyarsa?..

«Kâğıtlara geçti namusun...»

«Vurma ağam... Hiç bir suçum yoktur benim. Elimi kaldırdım, oşt oşt dedim, dedim ya, mavzerden hızlı ateşledi herifçioğlu makinasını...»

Böyle der. Güneydoğu'daki kızlar, kadınlar...

Onlar için beşikkertiğidir beyaz kâğıtlar. Ya bu kadın? Niye ister resmini çekmemizi?

«Sen burada mı oturursun bacı? Çocuğun iki demek? Mum var mı?»

«Mumumuz beklemektir, kardeşlik. Ha şimdi yavaş yavaş... Alıştı mı gözün...»

Alıştı ya...

Şahmeran parıldamaya başlar. Ardından çeyiz sandığı... Yerde bir kıl keçe... Soğuk içerisi. Kış mı geldi yoksa? Başım kalkar yukarıya... Kaya... Kayanın üstünde insanlar... Mazotsuz motor, doktorsuz Sağlık Ocağı sırtımızda sanki.

«Kendinin, çocuklarının, mağaranın resmini niye çektiirmek istersin bacı?»

Anlamaz. Bakar yüzüme.

Vay, resmini göremiyecek bu kadına...

Mağaranın içinde görünmek istersin demek.... Işık yok ki... Makina, insan gibi alışamaz karanlığa. Gördük seni burada işte. İki kızın, Şahmeran'ın, çeyiz sandığın, bir de kıldan keçen... Vaz mı geçtin resmini aldırmandan? Yüzün niye asıldı öyle?

«Yoo, yooo, seni buraya gönderene de, resme de kurban. Yüzümün asılması, ben burada değilim, sanılmasından.»

«Yürüyün şöyle... Mağaranın ağzına ışık vurmuş... Orada alayım resminizi.»

«Yürüyün kızlar... Yürüyün de, beklemesin beypaşam...»

Fotoğraf makinasının küçücük deliğine dayalıydı gözüm. Kocaman bir umut... Biraz geriye çekildiydim. Umudu sıgdıramadım içeriye gene. Bu birinci resim. Nasıl gülümersin böyle? Sevincin ne üzerine?. Bu şaşılasi sevinç boşa gitmesin bacı. Bir resim daha...

Gün varken, ışıkta toprakta yürümek ne güzel-miş... Mağaranın önünde mi onlar hâlâ?.. Bir yılda, beş yılda, on yılda bir gördükleri postacının yolunu mu gözlüyorlardır acaba? Ha geldi, ha gelecek... Çektiğim resimleri bekleyecekmiş, dışarının bütün aydınlık zamanlarında. Nasıl da bağırdıydı ardımızdan.

«Muhtar, muhtar, bu resimler yaşadığım şu mağaranın tapusudur ha!.. Kimseler alamaz elimden. Kimse atamaz beni mağaramdan... Resimleri tez gönderesen memur bey!..»

REFORM MASALI BİR YANA KIBRIS KADAR TOPRAĞIMIZ MAYINLI

Toprak bize, biz toprağa bakıyoruz. Nedir, toprak için insan? Her birimiz yürüyen topraklar mıyız yoksa?

Durdursam arabayı... İnsem aşağıya... Bir avuç alsam ellerimin arasına. Dilin olsaydı da, seninle konuşsaydım, desem... Derdin su mu? Derdin, insanın insana oynadığı oyunlar, puştluklar mı?

Dilimden anlar mısın sen?

Dilinden anlamaya çalışırım ben...

Avuçlarımdaki hayat... Bir solukta, nasıl da kıpırdanır... Yeşil olur ilkin... Sarı olur başak, başak... Belki güller de açar...

Gözlerime birkaç damla su akıtsam... Sonra kırpıştırsam kapaklarını. Baksam Harran ovasına. Öylesine düz ki... Deniz gibi görünür ansızın. Ama, gözlerimdeki su nasıl da kurur anında. Su isteyen bir bozkır oluverir, denize benzeyen Harran...

Bir Bakan kaykılıyor sanki koltuğunda... Pencereden Kızılay Meydanı görünüyor. Çevresinde bir sürü eli kalemli memurlar var. Söylediklerini yazıyorlar.

«Güneydoğu'da Urfa denen bir kent varmış.

Toprağının ismi Harran... Amacımız hizmet değil, politika... Alın size altıyüz milyon... Karşılığında el-li köye içme suyu verilmeli...»

Haritayı yayıyorlar masaya. İçme suyu var mı, yok mu diye düşünülmeden, birbirine en yakın elli köy aranıyor. Liste çıkarılıyor. Daktilolar çalıştırılıyor.

Böylece, Tektek dağlarındaki yüzlerce susuz dağ köyleri bir yana itiliyor. İçme suları olan köylere doğru, Harran'da kanallar açılıyor.

«Kız Zeynep, hele kuyudan buz gibi bir su çek...»

Zeynep, evin en çok işe koşulunu. Kuyu başına gidiyor. Beline doluyor urganı. Yürüyor ileriye doğru. Lastik kova geliyor aşağıdan. Su... Kuyu suyunun yanmasında, çeşme akıyor. Yüzüne bakan kim?. Künkler toprağa yakın döşenmiş çünkü. Ilık, kangibi su Harran güneşinin altında akıyor, akıyor... Yıkanmak için bile, kuyu suyuyla ılıştırmak gerek...

Böyle mi? diye soruyorum avucumdaki toprağa... Yaralı birinin yere devrilmesi gibi, parmakları-mın arasından akıyor toprak...

Sulu tarım da böyle... Nasıl deniz, toprakla kurutulamazsa, Harran da, taşıma suyla sulanamaz... Hele bu aylarda... Günlerce yağmur yağsa bile... Ar-dı alınır alınmaz yağmurun, çapaya başla, sürmeye yönel. Gene kuru, gene kuru Harran...

Fırat ötelerden akar gümbür, gümbür... Taşma-sıdır korkulan... Akli eren kimi uzmanlar; yönünü Harran'a çevirelim, derler. Başka doğrular da söy-ler: Bugünkü yöneticilerin amacı, toprak reformu yapmak değil, toprak reformunun uygulanamayacağı-nı kanıtlamaktır aslında. Bu aldatmacanın fatura-sı, şimdilik beş milyar.

Arabamız toprak yolda gidiyor. Pencereden dışarıya bakıyorum. Ekinler boy, boy... Ekinler sarı, yeşil... Şu insanoğlu, toprağın derisine basarken, canını deşerken neler konuştu kimbilir? Hele bize bir bir anlat desem, o dili varmışcasına anlatıverse...

Kartladım, kurudum diye söze başlasa... Şu geçtiğiniz topraklara bakın bir iyice... Nasıl da, ağa denen birisi, yüreğim taze bir fidan, duvağı çözülmemiş gelinlik bir kızken ele geçirdiydi beni. Ha bu yıl, ha gelecek yıl, sürenlerin, ekenlerin, toplayanların yeniden sürenlerin, ekenlerin, toplayanların akli başına gelir diye bir yerine yirmi, bir yerine kırk verdim durdum... Ama ben verdikçe, çalışanlar değil, çalıştıranlar güçlenir oldu. Altıyüz milyonluk arteziyenler açtılar karnımda. Uygulamayı değiştirdince, motoruyla birlikte, kör tapa gibi, apandisit gibi kaldı hepsi karnımda... Geçenlerde, geçenlerde dediğim, bir yıl önce bir kalabalık, bir kalabalık oldu ki, yüreğimin başına sığmadı insanlar. Göğsüme kürsüler kurup bayraklar diktiler. Tapu yerine, sözleşme kâğıtları dağıtacaklardı o gün... Teknik tarım yapılacağını şart koşup kooperatife ortak olunacağını ve üç yıl sonra kooperatifin denetimi altında kalınıp uygun tarım yapabilirlerse, tapunun verileceği söylendiği köylülere... Söylendiği ya, benim üzerimde yaşıyanların çoğu, Türkçe bilmediğinden he kurban deyip sözleşme kâğıtlarını tapu niyetine ceplerine koydular. Çalsın davullar, öttürülsün zurnalar...

Bindokuzyüzkırkbeş yılında dörtbinbeşyüzelli üç sayılı, bindokuzyüzellide beşbinaltıyüzonsekiz, bindokuzyüzellibeşde de altıbinaltıyüzüç sayılı yasa ile gene buralarda toprak dağıtıldı. Sonunda tanıma elverişli yirmiiki milyon dönümün yüzde sekse-

ni beni ele geçirenlerin kaydından silindi. Kimi, gerisin geri ağalara sattı, kimi sınıra yakın olan ferlerde kaçakçılık yaparken vurulup öldü. Biz, şimdiki insanlar, üzerimize umutlar yeşertirken, oyunlar kurarken, bir araya gelip konuştuk uzun uzun... Aha, dedik, Çukurova, Ege... Aha, dedik, burnumuzun ucunda Ceylânşınar Devlet Üretim Çiftliği... Göreniniz var mı bu Çiftliği? Kurtlu suya, kaşın;an muhtarlara, mağarada yaşayanlara üç-beş kilometre... Ne saltanattır içi... Doktoru, suyu, ekini... Ama içindeki, dışındaki halkına zindan... He... Sınır çizip burası Suriye, burası mayınlı, burası dağ, girene, bakana ölüm... Ankara devleti sahip çıkmış buralara... Sahip çıkmış da, yüzyıllardır bu topraklarda yaşayanlara, devlet olup el vereceğine, sırtını dönmüş... Yakmış, yıkmış, sürmüş... Toprak değil, toprakla birlik insanları da sürmüş... Çare? Geç efendim geç... Dertli toprağım ben... İşleyenler de garip buralarda... Kan davası, dil sorunu, eğitim sorunu, aşiretler... Alt yapı tesislerinin yokluğu... Doğal 3yetersizlik... Bir, üç, beş değil, ortalama on yılda ancak bir kez verimli olabilirim ben... İşleyenler bir yana, işletenler de konuşur kendi aralarında. Atlarına binerler... Ama, seslerini duyarız gene...

«He babo... Adalet midir bu? Davud ağa bizden atik davrandı diye, suçumuz ne? Sattı toprağını bizden önce, parasını yatırdı; ticarete, sanayiye. Biz ne dedikti Maho? Toprak ata yadigârıdır, ne atıftır, ne satılır. Toprağını satanlar, petrola ortak olup pompa açtı. Toprağı yerden göğe kaldırdı; apartman dikti, han dikti... Gelsin kiralar, gitsin kiralar... Bizim suçumuz nedir, ne değildir?.. Meclisteki kardeşlerimiz gene de sağ olsun, Maho. Peşin alacağımız yüzde onbeş ve geri kalanım yirmi yılda ada-

cağımıza, bölgede hisse senedi alırsak kurulacak sanayi tesislerine katılırsak, toprağımızın değerinin yüzde kırkını peşin, gerisi oniki yılda ödenecekmiş. Yani iş dönüp dolaşıp sanayiye atlamamıza bağlıdır Maho?»

«He ya... Biz de sanayiye atlayalım.»

«Dur bakak hele... Önce şu kursaklarında hâlâ ekmediğimiz aşımız olanlara bir ders vererek loo... Ben evlerini yıkacağam...»

«Ben çoktan yıkmışam... Demişem ki, ula hırrolar, di gidin, size toprağımızı bölüştürenler ev versin, aş versin... Göreceksin bu gözü yassılar, yakında Çukurova'ya gidip pamuk toplayacaklar... Hele toprak sahiplerine!.. Ulan nerde görülmüş bu, hem toprağın olacak, hem pamuğa gideceksin?»

«Ayağımızı denk alalım gene de... Toprağımızı bölüşenlerle hesaplaşacağımıza, bölüştürenlerle anlaşalım. Onlar bize yakındır... Diyesileri, bildiğin gibi, su yoktur buralarda... Reform dubarasıyla, su gelecek. Az da olsa, çok da olsa gelecek. Su, sudur... Kooperatifler kurulup traktörler, biçerdöverler getirecek devletimiz. Sonunda, Ankara'da bir oyununa getirip devlet parasıyla yapılan herşey yeni baştan ağaların eline geçecek. Geçer mi geçer... Hele şimdiki hükümet başta kalırsa...»

«Geçmedi mi hem? Babamın anlatması, bindokuzyüzkırkbeş, elli, ellibeşlerde de olmuş bu reform. Sonunda fıırrrr...»

Başımı çeviriyorum topraktan. Bir sigara yakıyorum. Ah, bir ağa olsa yanımda, konuşsana onunla.

«Hele köpürme öyle, desem... Oturalım şuraya. Sakin, sakin konuşalım seninle. Celallenmen niye?

Anlat tane tane. Demek böyle... Buranın ağalan benzemez öteki ağalara. Nasılsınız öyleyse?»

«Gel kardeşim, gel emmioğlu... Aha, toprak benden. Aha, tohum da... Sürün, ekin, biçin... Yansı sizin, yarısı benim...»

«Hele, toprağın kaç dönümdü?»

«Altıbin dönüm.»

«Altı tane bin mi?»

«He, altı tane bin...»

«Bir azap kaç dönüm işleyebilir?»

«Altmış, yetmiş...»

«Sigaralarımızı yakalım şimdi ve diyelim, «yüz dönüm. Yüzü, altıbine bölelim...Altıbine bölmeden, üçbinini nadasa bırakalım... Eee?.. Otuz azap gerekli sana.. Doğru mu Ağa?»

«Doğrudur.»

«Demek azap değil bunlar. Ortakçı... Toprak, tohum senden, işlemesi onlardan... Sigarandan derin bir duman al... Bilmece çözüldü, çözülecek... Ürünün bu...»

«Ula Aho, ne işledin sen? Şunu... Yansı benim öyleyse... Ula Halil, sen de ayır yansıyı... Ula Müslüm sen de...»

«Bu, şu demektir Ağa, ürünün yansı senin, yansı otuz azabın... Azapların, azap çekmemeleri için, senin hissenin, otuzda bir olması gerek. Onlarla birlik, onlar gibi çalışırsan üstelik... He mi, he değil mi?..»

«Ula sen kimsin? Ne dersin, ne demezsın? Onlar gibi konuşursun... Onlara ölüm... Adalet midir söylediklerin?»

«Nereye gidersin böyle koşa koşa Ağa?..»

Reform binasına ha!..

YALAN AĞACINI KANLA SULAYANLARLA UMUDU BİLİNÇLE KARANLAR

Sarayönünden Kaçakçılar Çarşısına doğru yürüyorum. Kalabalığın çoğu genç. Onbeş, yirmi arası yaşları... Benim doğup büyüdüğüm kent burası. Kimbilir kaç kez yürümüşümdür şimdiki yoldan. Tatlı-acı anılar, ayaklarıma vurulmuş pranga gibi. Duralıyorum. Adımlarımı küt eden, anılar mı gerçekten? Yoksa birkaç dakika, birkaç saat sonrasının ürkekliği mi beni böyle duralatan? Ne olabilir buralarda? Vurur mu birisi? Kimi? Zincirler... Muştalar... Tabancalar... Reformu ele geçirmişler... Top sakallılar da yandaşları... Kentten köylere sızmışlar. Bu nasıl iş böyle?

«Ağalar, reforma engel olunacak.»

«Azaplar, hepinize toprak dağıtılacak.»

Bir tanışın dükkânında oturuyoruz. Önümüz kıpır kıpır. Daracık sokaklar. Duran, yürüyen insanlar... Duranların bile yüzlerini görmek mümkün değil. Yürüyenler; güçlü bir yelin önünde, daracık, dört bir yanı çevrili alanın içinde uçuşan yapraklar gibi. Üç-beş memurun dışında, bu çarşıda herkes birbirine benziyor sanki.

«Kâzım efendi, Muharrem efendi, demek AP'ye geçtiniz? AP'nin ayaklarının altı sabunlu ama.»

«CHP'yi de MSP'yi de bir kalem geç.»

«Hele, ne zaman geçtiniz DP'ye? Görüşmiyeli, şunun şurasında kaç ay oldu daha?»

«ölmeye ve öldürmeye hazırız.»

«Yoksa?..»

«He ya!. Şimdiki partiye geçtik. MHP'sine...»

Yüzü değişiyor arkadaşımın. AP'yi beğenmezken!..

«Yağlı bir kuyruk mu var bu partide? Anlıyamadık doğrusu. Gücü ne ki?..»

Vay, bu iki kuduz köpeğe..

Suskun suskun otururlar. Başlarında hasır şapka. Göbekleri, kolları, bacaklarına dolmuş. Girdiniz bir partiye. Mürekkebi kurusun kaydınızın hiç olmazsa. Kuduz ve açgözlü köpekler... Yaşlı olanı, şapkasını nasıl da geriye kaydırmıştı. Alnı kocaman... Rengi çiğbeyaz. Konuştukça kararmıştı alnı. Alınları...

«Konyalıyız biz. Biçerdöverimiz var. Giriş yokmuş Urfaya, iş tutmak yokmuş Harran'da, selametchi ya da öbüründen olmazsan.»

Dükkân küçücük. Nerdeyse dizlerimiz degecek birbirine.

Vay, bu iki kuduz köpeğe..

Tutsam yakanızdan, iteliye iteliye sürsem bir meydana. Kabadayılıklarına bak hele!.. Ölmeye ve öldürmeye karar vermişler. Kimi, neyi, nasıl?

Sürün biçerdöverlerinizi. Dönsün paletleri. Alın paralan. Öldürmek.. Öldürürsünüz. Yaralı değil mi halk?.. On yıldır, yirmi yıldır, elli yıldır unutulma, horlana, yalan söylenile, söylemle yaralamadılar mı, öldürmediler mi onları? Üstelik, şu şu partiler bile yokken ortalıkta.. Cana, mala, umuda, emeğe, bir partinin kurduğu hükümetin ihaneti... Bir insana,

bir kişinin silah çekmesi gibi... Ama şimdi? Hedef gene insan, gene halk... Silah çekenler dört kişilik koalisyon bu kez. Kimi kılıç çeker, kimi piyade tüfeği, kimi de boş kâğıtlara yalan sürüp öteki ortağına verir. Muskaya inanır mısınız?.. Nedir selametçi, nedir komando olmak? Gününü gün yaşıyan milyonlarımız... Gerçek suçlu, suçlular kim? Halkımızın bir bölümünü, bunca yıldan sonra selametçi, komando olmaya hazır bulunduran yanılığı nereden geliyor? Çırpınma öyle... Al sana silah... Al sana iş.. Yooo, gücün yeter senin, tetik çekmeye... Dur şöyle. Geç öbür tarafa... Sen, kaç gündür açsın? Öleceksin bugün. Çıkamazsın yarma. Bak ben geldim. Ey kutsal yaratık. Ya gelmeseydim? Ölseydin şuracıkta? Çoluk-çocuğun nerede? Öteki odadalar demek? Onlar da mı aç? Allah Allah... Yok mu hiç sahibiniz? Yok mu kapınızı çalacak iyi bir insan? Eskidendi böylesi kapı çalmalar... Partimiz de olmasa, ey kutsal adam!.. Dini, imanı ortadan kaldırdıkları yıllar oldu... Sakalın ne de güzelmiş... Traş makinan var değil mi? Senin niyetin, uzun sakal... Geldim işte. Dua et. Tövbe Sûresinden okuyayım mı? **Allah ve Peygamberlerinden kendileriyle anlaştığınız müşriklere ihtar. Yeryüzünde dört ay daha dolaşın. Bilin ki, siz Allahı acze düşüremezsınız. Allah mutlaka kafirleri zelil edecektir.** Artık tövbe et. Dudaklarının morardığını bir görsen. İnan bana ey köylü, işsiz ama kutsal adam. Giriş belgesi yanımda. Girersen partime, Cennetin anahtarını alacaksın partimden. Bakma bana inanmaz. İstersen sana, Kıyamet Sûresini de okuyayım: **Kıyamet gününe and etmeğe hacet yok ki. Kendi kendini itham eden nefis üzerine and etmeğe hacet yok ki: İnsan sanıyor mu ki, kemiklerini toplayamayız. Evet değil kemiklerini**

parmaklarının en küçük parçalarını bile bir araya getirebiliriz. Hayır, insan yakınındakini bile inkâr etmek ister. İnkâr ediyor musun partimizi? Ey köylü, işsiz ama kutsal adam, kalkacağım ayağa, gideceğim başka evlere. Aç-susuz yüzbinlerce yurttaşımız beni, benim partimi, benden, benim partimden, ölümün eşiğine itelenmiş şu yıllarda, Cennetin yolunu göstermemi istiyorlar. Cihad Sûresi sana görredir şimdi: Bir fitne kalmayınca ve Allaha inanınca kadar kendileriyle çarpışın. Allah yolunda malınızı harcayın. Kendi elinizle, kendinizi tehlikeye atmayın...

Vay, bu iki kuduz köpeğe...

Hasır şapkalılar, sizlerin durumu ayrı. Ne açsınız, ne susuz. Olsa olsa, açlığı ve susuzluğu çoğaltanların kumpanyasın dansınız. Dönüyor mu Harran'da biçerdöverleriniz hâlâ? Demek, giriş vizesi aldınız, reform binasını, Ankara'nın desteğiyle ele geçirmişlerden!. Ya çıkış vizeniz kuduz köpekler?..

Koşuşmalar... Konuşmalar... Hasır şapkalılar gidiyor.

Çarpışma olmuş. İki köy birbirine girmiş.

«Nerdeyse gelirler buraya da...»

Gülümsüyorum.

«Bizimle çarpışmaya mı? Çarşıda işleri ne?»

«Yok canım, alış-verişe...»

Az sonra söğüt ağacı gibi taze bir genç geliyor dükkâna. Eğiliyor arkadaşımın kulağına. Pis pis konuşuyorlar. Dışarıya bakıyorum. Eşekler, motosikletler, kaçakçılar, polisler... Bağırışmalar... Çay, kahve... Kalkıyorum ayağa. Gitmek istiyorum. Oturtuyor arkadaşım. Anlatıyor, söğüt ağacına benzeyenin derdini...

Vay, ikinci köyde ölenlere...

Gel ağam, anlaşıalım seninle, demişler. Geç partimize. Zincir, muşta, silah, yasa, köyüne su gibi aksın. Komşu köy yanaşmadı. Neymiş, reform köyünün dışından geçmiş... Ders olsun çevreye... He mi? Duyduğumuz, düşmanlığın varmış bu köye hem... Bas adamlarınla. Kır-geçir... Korkmayasın. Urfa, Ankara elimizde...

Vay, ikinci köyde ölenlere...

Bir buluttur kalkan. Toz bulutu... Karşı köyden üç ölü... Gördüğüm, söğüt dalı gibi taze delikanlı da bu köydenmiş. Yüzüne baksaydım uzun uzun.

Vay kardeşim, soluğun niye öyle yorgun? Düşününüz geçen yıl oldu demek?. Güzel oynar buranın kızları. Ayak vuruşları, omuz oynatmaları kışkandırır oyundan anlayan herkesi... İki küpe, bir bilezik... Arkadaşıma sorduğu, iki küpeyle, bir bileziği kime satacağıymış... Satıp da ne olacak? Ekmek, yağ, tuz, aygaz... Satıp köyü yeniden basarlar diye kurşun alacakmış... Kurşun...

Sarayönü'ne doğru yürüyordum. Ceylanpınar'a gideceğim. Devlet Üretme Çiftliğinde grev oylaması varmış.

Bir otobüs görünüyor. El kaldırıyorum. Az ötemde duruyor.

«Ceylanpınar.»

«Viranşehir'e kadar.»

Biniyorum. Urfa geride kalacak birkaç kilometre sonra.

Viranşehir'de ineceğim. Oradan başka bir araçla Ceylanpınar'a gideceğim. Yol boyu, çiftliğin arasından geçecek araç... Bir milyonyediyüzonbin de-

kar arazi... Sulu, modern tarıma elverişli... Devletin işlettiği yüzbinlerce dekar... Ya mayınlanmış toprak?.. İskenderun'dan Mardin'e kadar kaçakçılığı önlemek için mayınlanmış toprağın yüzölçümü, Kıbrıs'a yakın. Nasıl bir düşmanlık bu? İş yok diye, ölümü göze alıp kaçağa çıkan kaçakçılar... Kaçakçılığı, yani ölümü çoğaltmak için, işlenecek toprağımızı mayınlamak... Düşmanın eline geçen toprakla, toprağını halkına düşman yapan mayıncılar!..

Biraz öne çık kardeşim. Unuttun mu yoksa? Kardeşimizsin sen de. Duymaz mısın, anlamaz mısın? Kaçakçı kardeşim... Oldu mu şimdi? Demek, kardeşe, kaçakçılığını eklemesek, sahip çıkmazsın sana yönelen sese... Biraz daha öne, kardeşim kaçakçı.. Mayında mı uçtu ayağının birisi?.. Bu yüze getirdiğin neydi?.. Canını sıkın nasıl bir şeydi de, unuttun şu Kıbrıs kadar toprağımızdaki mayınların yerlerini... Oysa kendi elinle koymuş gibi bilirdin. Bilmen ustalığından değil... Bilmen : sabrından... Aha, şurda öldü kirven... Aha, şurda öldü arkadaşının en güzeli... Onlardır, onların ölümüdür, mayının yerini belli eden... Her ölüm, mayının yenisi yerleşinceye kadar, bir geçiş yolunun müjdesi demektir. Bilirdin de, nasıl uçtu bacağın?.. Dalgın olmanın, gücüne gidenin bilinmiyeni ne?.. Vay... Haklısın kardeşim... Yanlış söyledim gene ismini... Haklısın kaçakçı kardeşim... Gider ya, insanın gücüne gider ya... Demek, Suriye'den kaçak diye sırtınıza yüklenen çuvalların içinde, kâğıt vardı? Tütün sarmak için miydi bu kâğıtlar?..

«Yooo...»

«Neydi ya?»

«Çay için...»

«Ambalaj kâğıtları mı yani?»

«Heee...»

Gücüne giden buydu demek? Duyanlar da kaçak çayın çoğu bu sınırdan geçiyor der... Ambalajın üzerinde Arapça yazılar... Suriye'de basılmış bu kâğıtlar... Belki de oraya, Londra'da New York'da basılıp geldi... Kaçak çay nerde öyleyse?

«Kaçak çay dediğiniz, şimdilerde, Rize'den gelir. İstanbul'dan gelir. Tekelden gelir...»

«Gelir de ne olur?..»

«Doğu'nun, batının büyük kaçakçı kumpanyaları vardır, bildiğiniz... Geçirdiğimiz kâğıtlara doldururlar bizim çayı, gemilerle gelen kaçak çayı... Doldurulan yerdir burası... Adımız çıkar kaçakçılar yatağına... Vay bizim eski günlere... Çayı da hileli ettiler, kaçakçılığın şanını da...»

«Sen geri çekil kaçakçı kardeşim... Sen gel... Sen sen... En küçüğünüz bu mudur?»

«Hee...»

«Yaşın kaç?»

«Sekizdir büyüklerim.»

«Neden gidersin kaçağa?..»

Nasıl da boynunu büker... Nasıl da ağlamaktan bile utanır...

«Konuşsana Kerim...»

«Benim babam var ya... Babam yok benim... Kaçağa gitti bir gece vakti... Duymuşluğum Suriye topraklarındaymış... Vurulmuş... Vurulmuş da ölmüş... Ölmüş de gömmüşler orada... Benim kaçakçılığım, geçerim büyüklerimle, ararım babamın mezarını...»

Nasıl bir yer Ceylanpınar Çiftliği? Ceylanlar mı karşılıyor insanı?

«Nerede o ceylanlar?»

«Demek, Bakan bu...»

«Vurun bir ceylan... Hııı...»

«Ceylan eti de ne güzelmış...»

«Baba, babacığım, ceylan yavrusu isterim ben...»

«Yavru getirin!»

Ceylan yok Ceylanpınar'da. Bir tane bile yok. Kim karşılıyor öyleyse insanları?.. Kurtlar varmış şimdi...

Viranşehir'e yaklaşıyorum. Az sonra ineceğim arabadan. Yeni bir araç... Güneye doğru... Suriye sınırına... Yemyeşil tarlalardan geçeceğim. Devlet ağalığının en güzel örneğini göreceğim. Ceylanpınarlılar yoklukla savaşıırken, Ceylanpınar'ın tüm ürünleri Ankara'ya, İstanbul'a taşınıyor. Zulüm... Gençler, özellikle ilerici gençler giremez içeriye... Sineması, konuk evleri tüm yapı ve araçlarıyla bambaşka bir Çiftlik!.. Ya da başka bir ülkenin çiftliği gibi... Okula gidebilmek için, karnındaki kurtlu suyla on kilometre yürüyen çocuklar... Sekiz yıldan beri çalışmayan, sonunda feza çağının türbesi durumuna gelen sağlık ocağı, ocakları... Mağaradan atılmak korkusuyla yaşıyanlarımız... Bütün bunlar ve bunlar gibi yüzbinlerimizin birkaç kilometre ötesindeki Çiftlik...

İniyorum otobüsten. Yeni bir araç... Ceylanpınar... Hızla gidiyoruz.

Yarım saat sonra Ceylanpınar'da olacağım. Çarşısı... Daracık, kışın çamurlu, yazın tozlu yollar... Yollarda yüzlerce, binlerce genç... İşsiz, üniversiteye girememiş gençler... Gene yürüyorlardır yan yana. Yolun bu başından öbür başına... Bu kez öbür başından bu başına... Ne konuşurlar? Sabahlan «yandıklarında, ne güçtür yataklarından kalkmak...

Kahveye mi?.. Cumhuriyet Meydanına mı?.. Su-

riye sınırına bakıp gelip geçen trenleri izlemek mi? hiç biri değil... İşlerinin, okullarının olmaması dışında, hiç birisi değil. Konuşacaklar. Yarınlar için konuşacaklar. Ne selametçi, ne komando olmamaları için konuşacaklar. Ama konuşurken, geceyi düşünecekler. Tekmeleneneceğini bekledikleri kapılarından birisi girecek gecenin birinde. Şuraya kadar gelirmisin diyecek sivil birisi... Direnirse vurulacak. Sonra, cesedini getirip mayınlı toprağa, şu Kıbrıs kadar mayınlı toprağa atacaklar... Geçerken vurmuşlar denilecek. Denilecek ya, bu masallara inananlar öylesine az ki Ceylanpınar'da, Viranşehir'de, Martın'de. İnananlar az olduğu için, silâhlarla saldırılıyor ya üzerlerine!.. Silâhlar... Bu gece, bana da bir silâh bulurlar yatmadan önce... Gerçi silâh bulmak güç... Bugünlerde konukseverlik de güç Güneydoğu'da...

Harran üzerinden bir helikopter geçiyor.

Döndüğümde öğrendim: Cumhurbaşkanımız da içindeymiş helikopterin. Beğenmiş, yukarıdan baktığı buraları, buraların yeşil, sarı tarlalarını...

.

Bekir Yıldız, daha önce **Harran** ve **Alman Ekmeği** adlı kitaplarında denediği yeni bir anlatım türünü, (Hikâye - röportaj türünü) **İnsan Posası** adlı bu yeni kitabında, daha da geliştirerek başarıyla sürdürüyor. **İnsan Posası**, Almanya'ya giden Türk işçilerinin nasıl bir sömürü çarkından geçirilerek insanıktan çıkartılıp, birey insan posası haline getirilişinin acı ve gerçeğe öyküsüdür. Kitapta yer alan ikinci hikâye - röportaj **Beyaz Kan**, gencecik insanlarımızın cinsel açıdan sömürülüşünü dile getiriyor. **Güneydoğu Zindanı** ise, toprak reformu çevresinde dönen oyunları ve bir bölge insanının çağdışı dramını anlatıyor.